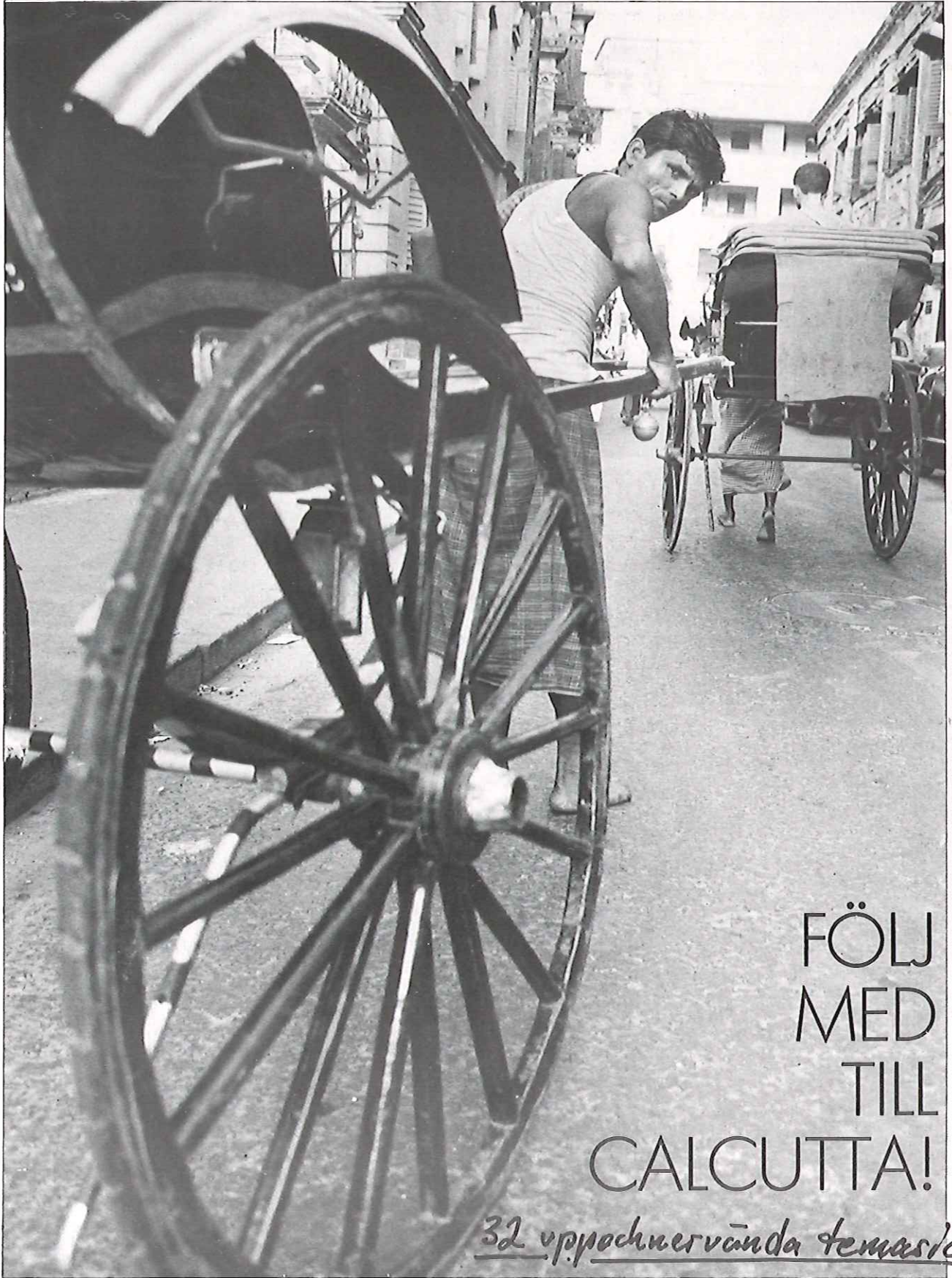

Nr 1 1986 årg 10 15 kr

sydasien

politisk och kulturell tidskrift

•Mer adoptioner •Berg om fattigdomen •Bhagwandröm krossad

FÖLJ
MED
TILL
CALCUTTA!

32 upplagnervända temasidor

sydasien

1/86 politisk och kulturell tidskrift

Calcutta Calcutta

**Begränsad
efterändring**
Vid definitiv efterändring
återändras försändelsen med
nya adressen

Avs
SYDASIEN
BOX 1625
221 01 LUND

skriva snyffthistorier om tiggande barn?

Även så kallade radikala journalister skriver så. Ta Günter Grass och vår egen berömdhet Göran Skytte, som fick Stora Journalistpriset för avslöjandet av Ove Rainers skatteaffärer. Om Calcutta har han skrivit i boken "Nya berättelser".

Calcutta Calcutta! Cal-cut-ta!

Blunda. Smaka på ordet. Tänk på alla föreställningar, sinnesbilder av denna indiska storstad Du förmedlats genom åren. Även sedan Du lämnat Europakartan i världsatlasen och insett att det finns fler kontinenter än vår egen.

Vilken bild fick Du av Calcutta, av Indien? Den om att Indien är en ledande industrination?

Genomför tankeexperimentet att Du ordnar en enkät bland släkt och vänner om hur de ser på Calcutta. Nio av tio skulle börja tala om eländet, om liken som kantar alla gator.

* * *

Till stor del berör detta naturligtvis på dresta journalister som vet hur ett säljande reportage ska se ut. Vad är enklare än att

På sitt vanliga karllakarlavis berättar han där om hur han åker på mutresa med fria drinkar till Calcutta. Bilden av Calcutta blandas med hans oro över hur det går med aktieaffärerna där hemma.

Det paradoxala är att han tidigt i sitt reportage skriver att han inte vill hemfalla åt eländespornografi.

Men hans berättande — läs det som avskräckande exempel! — förstärker den ena myten efter den andra om hur det är i Calcutta.

"Här i Calcutta finns det inte en kvadratcentimeter där man inte har detta bottenlösa elände inpå sig."

Och så vidare. Så låter det i detta whiskeystinkande, självupptagna, nedvärderande reportage.

* * *

Visst kan och bör man skildra den väldiga misär som faktiskt finns i Calcutta. Barfotaläkaren Jack Pregers väldiga epos i detta nummer av SYDASIEN är ett uttryck för sann indignation, en text som andas solidaritet med de förtryckta och fattiga.

Men Calcutta är också så mycket annat brokigt, spännande, vitalt och fascinerande. Den som stannar en längre tid brukar för det mesta börja tycka väldigt bra om Calcutta. Staden påminner på ett underligt sätt om vissa nedgångna områden i New York under sommaren.

Hett och fuktigt klimat, nerslitna byggnader, dåligt underhållna gator fyllda med skräp, och fullt med folk som säljer, köper, skäller, sover och trängs på trottoarerna.

Det är en stad med enorma problem och stor livskraft.

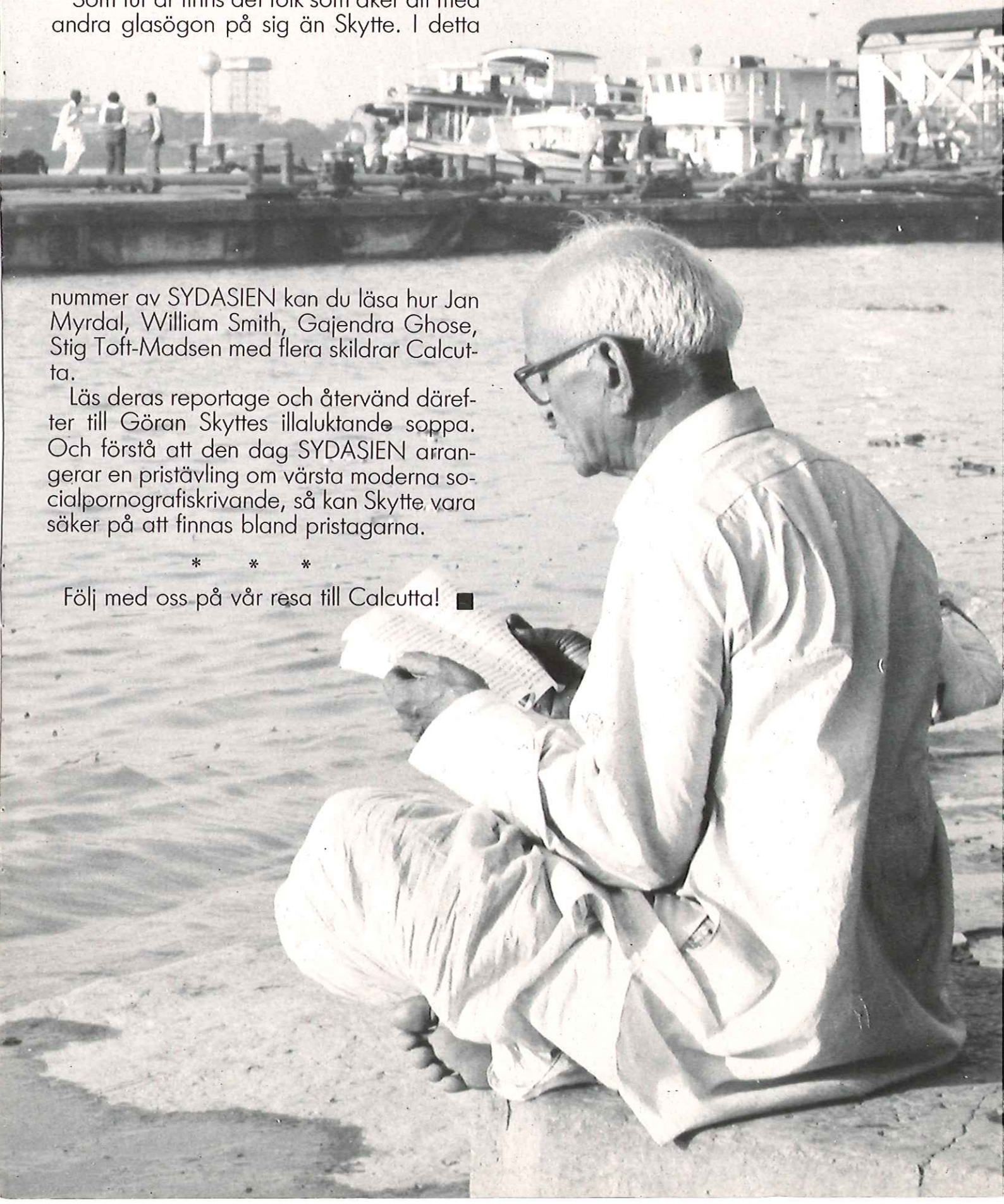
Som tur är finns det folk som åker dit med andra glasögon på sig än Skytte. I detta

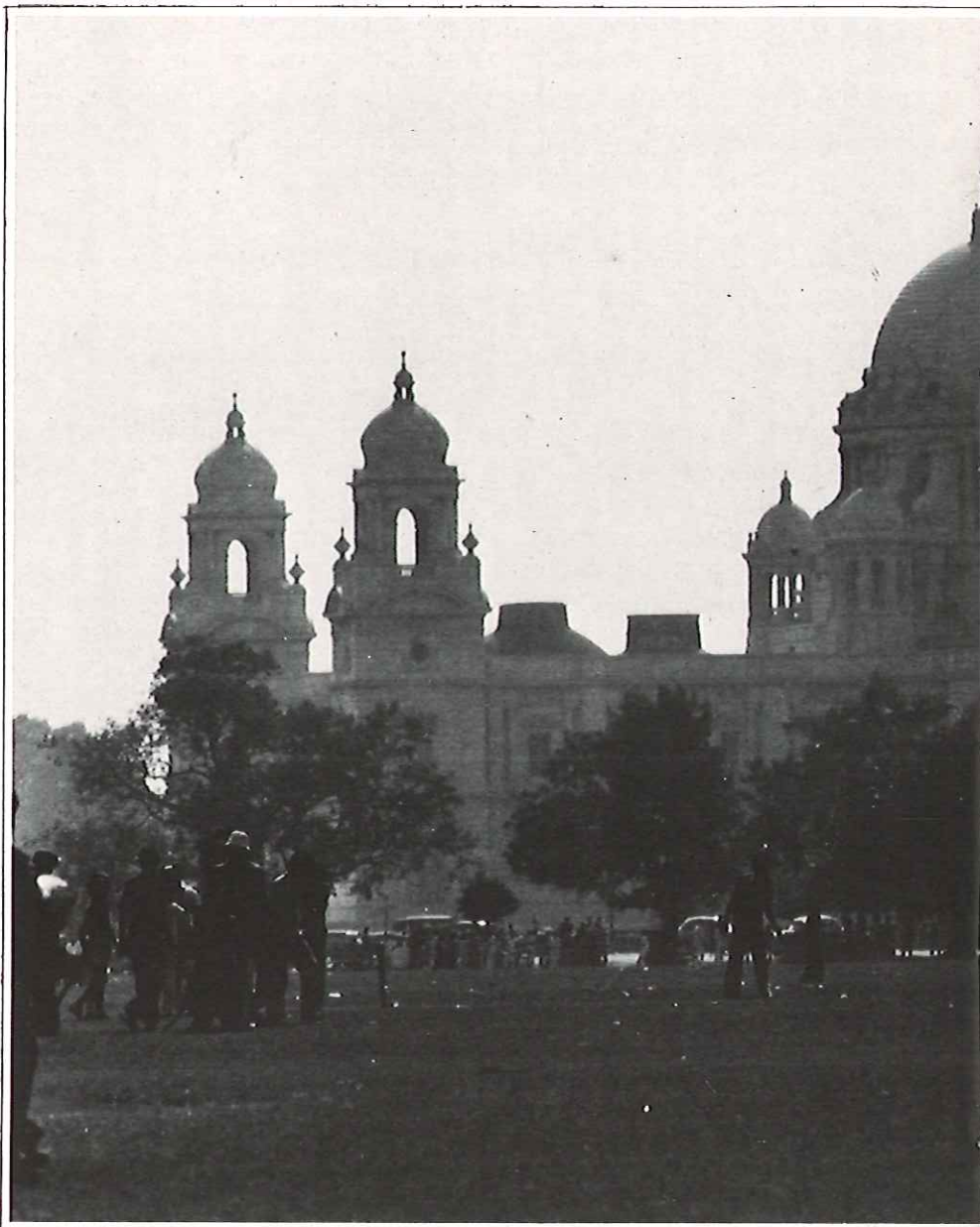
nummer av SYDASIEN kan du läsa hur Jan Myrdal, William Smith, Gajendra Ghose, Stig Toft-Madsen med flera skildrar Calcutta.

Läs deras reportage och återvänd därefter till Göran Skyttes illaluktande soppa. Och förstå att den dag SYDASIEN arrangerar en pristävling om värsta moderna socialpornografiskrivande, så kan Skytte vara säker på att finnas bland pristagarna.

* * *

Följ med oss på vår resa till Calcutta! ■

Calcutta — en

Calcutta är kallad en stad af palatser, och första intrycket är äfven storartadt. Man ser oräkneligt många stora och solida byggnader med spatiösa verandor och kolonnader rundt omkring, öfver hvarann i alla våningarne ända upp till terrassen ofvanpå det flata taket. Emellan kolonnerna hänga tunga bastmattor eller täta gardiner för att utestänga solhettan från de inre rummen. Öfverallt ser man lummiga träd och planteringar, palmer och bambubuskar emellan dammar och vattenledningar. Kyrktorn eller minareter finnas ganska få, och staden är icke hvad man kallar pittoresk, ehuru mycket olik alla andra ställen, åtminstone dem jag sett. Innevånarnes antal säges vara nära en million. The gouvernement house eller vice-kungens residens är en stor, palatslik, fyrkantig byggnad med en flat kupol; den ligger omgifven af gröna fält och planteringar, som sträcka sig ända till fästningen Fort William.

Utefter hamnen vid Hooghly, hvarest en stor myckenhet skepp trängas för att lasta och lossa, sträcker sig en bred promenad under skuggrika alléer och förbi ståtliga "Ghats", såsom man kallar de präktiga breda trappor, hvilka leda ner till flodstranden, och hvarest i synnerhet om morgnarna i soluppgången Hinduerna, män och kvinnor, bada och bedja och derefter söka skuggan under de höga, öppna, temperartade kolumnaderna.

Jag lät vanligtvis bära mig i en palankin eller "palki", såsom det heter på hindostanska. En sådan "palki" liknar en aflång mörkgrön trälår; den hänger på en stång och bäres af fyra svarta "coolees" eller "kahars", två framför och två bakfter. Man kryper in i densamma genom en öppning på sidan och lägger sig rätt bekvämt på en madrass med hufvudkudde; invändigt finnas äfven hyllor till begagnande i händelse af behof. Bärarne, som med denna inrättning på axlarne luffa rätt fort, hafva icke

mera kläder på sig än vanliga åkarehästar, och deras hufvudskallar, utan turban eller hår, glänsa i solskenet som polerade kanonkuler. Vanligt är ock att färdas i en liknande, men större palankin på fyra hjul, som drages af en häst.

Ibland lät jag efter frukosten bära mig till det publika biblioteket, Metcalfs library, såsom det kallas. Der fanns ett godt urval af intressant lektyr, tillgängligt äfven för hemlän, så att denna boksamling blef

för mig af stort värde. Jag läste också rätt mycket, men att jag ändock kännbart började sakna konst, konstverk och konstnärer kunde icke hjälpas. En sådan saknad var dock på sätt och vis tröstande, ty det påminte mig oupphörligt, hvilken skatt det är att ega konstnärssinne och någon grad af konstnärserfarenhet i motsats till världens vanliga grofva fyrkantighet.

I Indien blir man rätt ovedersägligt öfvertygad om, att vi uti Europa i konst ega en af dyrbaraste förmå-

THOMAS BIBBIN

en i ögonen fallande påminnelse om ett land inkräktadt af en främmande race, hvars sympatier ännu icke hunnit rotfästa sig der. Emellan dessa ögonskenliga påminnelser om ett utländskt herravälde, ser man infödingarnes låga skjul och bräckliga hyddor, hela kvarter af ruckel, som knappt tyckas kunna motstå ett riktigt tropiskt regnväder, mycket mindre de förfärliga stormar och cykloner, hvilka här tidtals rasa och som till och med kunna sopa fartygen ur floden och kasta dem långt upp på land.

stad av palats

Som en tidig svensk besökare tillbringade konstnären Egron Lundgren staden några veckor hösten 1857. Upplevelserna dokumenterade han i reseskildringen "En målares anteckningar", som utkom 1872. SYDASIEN publicerar här ett utdrag ur avsnittet om Calcutta.

ner. Ack! människan lefver icke allenast af bröd.

Förgäfvets skall man i Calcutta söka spår af konst. I en så folkrik, vidsträckt och rik stad borde man dock kunna få se byggnader, vittnande om något slags konstkänsla; men Calcutta är af jembörelsevis unga anor och ännu endast ett tillhåll för mer eller mindre obildade köpmän, ditkomna för att samla penningar och på samma gång otåliga att så snart som möjligt få lemna denna ort för att bosätta sig i England. För att

inhysa denna klass af människor finnas derför i Calcutta en oräknelig mängd stora och höga hus med kolonnader och terrasser, hvilka på afstånd se palatslika ut, men på närmare håll betraktade icke äro annat än ruckliga byggnader, uppförda i hast och utan anspråk på varaktighet eller trefnad, mycket mindre på skönhet. Calcutta gjorde derför på mig intrycket af att vara ett omätligt hotell för resande och ett skräpigt hotell utan något slags hemtrefnad. Öfverallt

Jag står ibland på vår balkong och ser öfver till infödingarnes ruckel midt emot. Skomakare och bleckslagare äro der sysselsatta eller sitta halfnakna ihopkrupna och göra ingenting. Det är ock rätt vanligt, att från något af dessa låga skjul se en Hindu utkomma, hålla en död råtta vid svansen och kasta henne upp på det heta taket, der hon icke ligger många minuter, förr än hon sväljes af någon af de tusende stora gamar, som höfvera öfver Calcutta. Dessa stora otäcka foglar, med nakna halsar och långa ben, sitta i mängd nästan på alla tak och göra säkert god tjänst genom att förtära mycket, som eljest troligtvis skulle förpesta luften. Engelsmännen kalla dem "adjutants".

Lyckligtvis är jag målare, och mycket af hvad jag såg omkring mig i Calcutta sysselsatte derför åtminstone ögonen på ett nytt och egendomligt vis, ehuru jag likväl bekänner, att många intryck voro egnade att nedstämma lynnet. Man kunde icke undgå att lyssna till allt, som hviskades rörande den stora osäkerheten i landet; sorgliga detaljer om en stor massaker på den eller den orten och om en liten på en annan; man hörde hela dagen lång inga andra nyheter än de, som mer eller mindre voro blandade med berättelser om mord och rysligheter. Och sådant blir till slut tråkigt. □

Egron Lundgren

Gråt inte för min skull, Grass och Rushdie...

Detta är berättelsen om gatufolket på Strand Road i Calcutta. För de flesta av dessa illegala inbyggare var det åtminstone deras berättelse. För numera har de flesta av dem drivits iväg på nytt, huvudsakligen till andra områden i närheten där de ställs inför samma gamla problem som de haft innan.

* * *

Mitt namn är Aisa — Aisa Khatun. Mitt namn är Momtaz Begum, Sultana Bibi, Phool Banu, Char Banu... Pean Phool, kanske Nak Phool. Så många namn för jag är så många kvinnor. En massa namn... en massa kvinnor. Fortsätt att multiplicera — det är vad vi gjort. Problemet nu är att vi är för många namn och för många kvinnor. Därför vill alla bli av med oss. En del av oss håller oss ändå kvar på ett visst ställe bland så många andra gömställen. Till exempel under viadukten på Strand Road, Calcutta; på vägen till Howrah Bridge. Günter Grass gick denna väg. Det finns skildrat i "Flundran" (1977). Han kom hit från Berlin vid ett berömt tillfälle. Vi kom hit från Bangladesh vid många mindre berömda tillfällen. Mudaliar kan berätta om det, Mudaliar den frikostige —

Trots fyra decenniers politisk självständighet, lever ännu en stor del av Indiens fattiga under all mänsklig värdighet. Drivna av svält och oroligheter kommer de till Calcutta, där de behandlas som varande djur av myndigheterna.

SYDASIEN publicerar här läkaren Jack Pregers berättelse om en grupp människor som drivits till Calcuttas trottoarer från Bangladesh.

— Hur mycket kommer de 90 vaktornen att kosta?

— Varje torn kommer att kosta mig omkring 15 000 rupier.

— Vad hindrar er från att stoppa den väldiga strömmen av människor från Bangladesh?

— Ingenting kan hindra oss och vi har inga som helst problem att stoppa någon. De som kommer från andra sidan infångas och sänds tillbaka. Mina poj-

kar, jag är stolt över dem, gör verkligen sitt allra bästa.

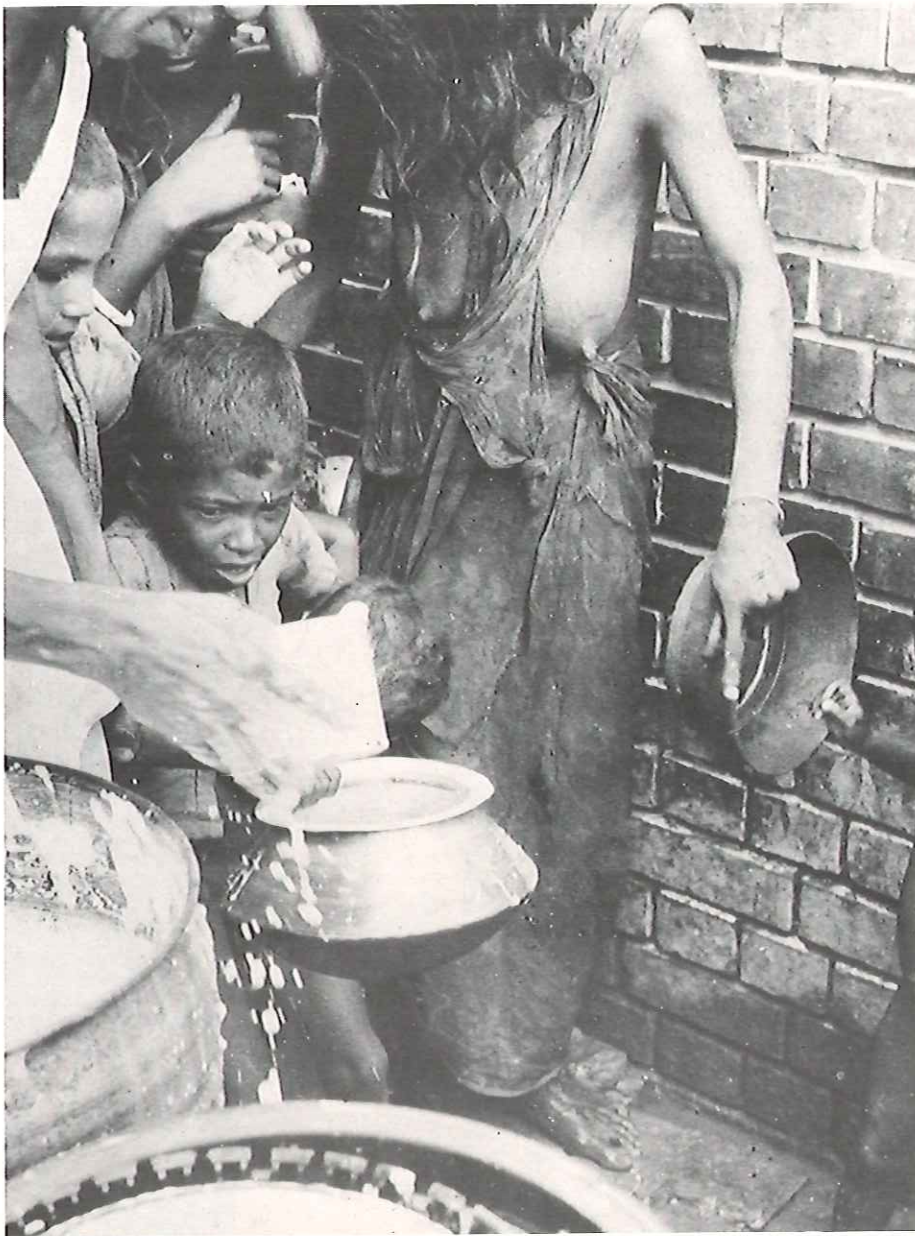
(W G J Mudaliar, generalinspektör, gränsbevakningen, Västbengalen, intervjuad av Sunit Bose, The Telegraph, Calcutta, 26.8.-83).

Mudaliar och hans pojkar som han är så stolt över. Från Bangladesh kom vi och vi fortsätter att komma. Från det förutvarande Östpakistan, förutvarande Östbengalen. Vad betyder ett namn eller en kartgräns när du inte ens kan läsa ditt eget namn, än mindre tolka en karta?

Salman Rushdie har skrivit om några av våra födslovändor 1971 i "Midnattsbarnen". Dom kommer och går. Tio miljoner av oss, som Rushdie säger, ett trevligt, runt antal som kommer och går.

Men vem räknade oss då och vem bryr sig om det nu? Jo, det gör Mudaliar — till en summa av 15 000 rupier per vaktorn, utspridda över 2.203 km gränslinje och det bara i Västbengalen. Plus stängsel: Totalkostnad 50 miljoner.

Men var finns ni nu, Grass & Rushdie? Polisens lastbilar är här, men var är ni? På väg mot angenämare upplevelser, kanske? Bättre böcker? Medan vi flyttas vidare till än värre ställen. Böcker är inte till för annat

än att göra papperspåsar av i vår värld, naturligtvis.

* * *

Mitt namn är Salim — Sheik Salim. Och Jabir — Mohammed Jabir, a.k.a. Md Jabir S/O ... men det spelar knappast någon roll nu; L.T.A. (vänster tumavtryck) nertill, yrke murghi chor (hönstjuv ur stadsdivisionen). Och Abdul Barak. Och Mobarak, "den lycklige", som i Eid Mobarak. Eller i Snövit och de Sju Dvärgarna. Lyckan visar sig då och då, till och med under Strands viadukt och den är inte enbart manisk. Men även om någon skulle kunna fatta hur eller varför — är det få som ens försöker förstå.

Kanske är jag, kanske är jag inte "gift" med Aisa och alla de andra. Det beror på mitt lynne, och hennes, eller deras. Och på om polisen har fått tag på mig, eller henne eller dem. 420, alltid 420, sektion 420, sektion 420 Brottsbalken. Det är favoritledning för ingripande. Southall- och Brixtonfall finns här med. Det beror också på om hon eller jag eller de håller på att dö —

eller redan har dött — av tuberkulos eller något annat populärt tidsfördriv.

Liksom kvinnorna är vi alltför tätväxande på jorden. Så tätväxande att det inte längre finns någon jord kvar åt oss att vara på. På båda sidor av Mountbatten-linjen eller snarare Mudaliar-linjen.

Men efter beskrivningen i "Flundran" på ett sätt och i "Midnattsbarnen" på ett annat så är jag och mina andra inkarnationer och medbrottslingar numera inte längre av intresse i sammanhanget. Ingen Grass & Rushdie kommer att begå misstaget att försöka upprepa tidigare framgångar. I Berlin och London har Grass & Rushdie andra saker att tänka på. Och att tänka är att skriva — vad är annars en författare till för?

* * *

Våra barn har också namn, om även inte alltid för någon längre tid. De tenderar att få del av sina himmelska belöningar långt innan oss, deras föräldrar. Men så länge vi har dem hos oss, om de stannar så länge att vi hinner ge dem namn,

är de Titu och Nanu och Panu och Nazma och Muslim och Baby — och Beauty.

Även om de faller i stycken, halvblinda, med ändtarmsframfall, hud som en enda sårskorpa, hår som faller av och inälvor som tränger ut — de bär ändå fortfarande ett namn. Och så länge de andas äger de också en "själ", med all aktning för den "Marxistiska" regeringen i Västbengalen. Vilken SKÖNHET! Det handlar om teologi, dessvärre, här där marxismen gått triumferande fram de senaste sju åren. Och barbariet så länge vi kan minnas. Eller glömma. ▶

Jack Preger

Jack Preger är en ovanlig gestalt i Calcutta. Fristående från alla professionella hjälporganisationer arbetar denne irländske läkare sedan många år tillbaka som barfotaläkare bland de fattiga på gatan. Bor gör han i ett rum på YWCA mitt i stan. Rummet är också hans medicinförråd.

Jack Preger ägnar sin mesta tid den stora grupp människor som utgörs av illegala invandrare från Bangladesh. Det är mot dessa som indiska regeringens beslut att uppföra ett stängsel längs hela gränsen riktar sig.

Preger har inte mycket till övers för folkfrontsregeringen i Västbengalen, vilket med all tydlighet framgår av vidstående artikel. Marxister till namnet, som utan barmhärtighet skickar polisen på de fattiga, och som accepterar ett system fullt av dubbelmoral och mutor.

Lika lite har han till övers för de författare som reser till Calcutta bara för att få stoff till litterärt skapande, och som egentligen inte är ett skvatt intresserade av att de missförhållanden som de skildrar ska upphöra.

För att riktigt förstå Pregers text bör man dessutom känna något till Jobs bok i Gamla Testamentet. Det är den poetiskt framställda berättelsen om den rättfärdige Job från landet Us, som tvingas genomlida fruktansvärda plågor och umbäranden. I dialogform mellan Job och hans tre vänner hävdar vännerna att allt lidande utgör ett gudomligt straff för begångna synder. Job däremot avvisar den tanken, och anser att han lider orättfärdigt. I slutet av boken får också Job återupprättelse. ■

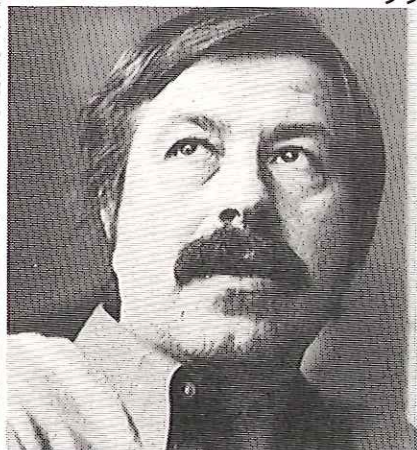
JACK PREGER

STIG TOFT-MADSEN

Eller är jag "apansanskriti", antikulturell, i den här frågan. Om Grass & Rushdie tiger nu, varför försöker då jag protestera? Nu köper det "Marxistiska" borgerskapet Rushdies "Shame" av de illegala försäljarna på Calcuttas gator. Försäljare vars verksamhet avslöjats på ett strålände sätt av reportrarna på The Statesman. Avhysning följer på avslöjande, som natten följer på dagen. Men snart är de avhysta försäljarna åter tillbaka, oaktat The Statesman. Och trots beslag av försäljarnas lager, utfört av de välvilliga myndigheterna.

Denna Calcutta-borgerlighet, som avsmakar Attenboroughs "Gandhi" på duken (film eller video) eller spenderar till ett

„Men Calcutta, denna sönderfallande, skorviga, myllrande stad som äter sitt eget avfall har beslutat sig för att vara glad. Den vill att dess elände — och överallt kunde man fotografera elände — skall vara förföriskt vackert; det med affischer dolda förfallet, den uppsprickande gatubeläggningen, svettpärlor, som bildar talet nio miljoner. Ur stationer väller människor fram som, liksom Vasco i går, har daglig diarré; vitskjortade maskar i en viktorskt nerkletad lorthög som producerar ständigt nya krumelurer. Över alltsammans är röd betelsaft utspottad. „

Günter Grass

„Varför inte en dikt om den lorthög som Gud lät falla och kallade Calcutta. Hur den myllrar, stinker, lever och förökar sig. Om Gud hade skitit en hög betong, skulle Frankfurt ha blivit resultatet. Calcuttas flygplats heter Dum Dum. Där har alltjämt den före detta brittiska ammunitionsfabriken produktionen igång. Om de vid spelsen avklickpta dum-dum-kulorna sade kristna hycklare att de rev upp så stora hål att det inte kunde bli de vanliga plågorna, sådana som vid bukskott. I fångelsestet Dum Dum sitter de återstående naxaliterna. I en dikt om Calcutta borde det inte förekomma hopp. Skriva med var. Riva skorv... „

Utdrag ur Günter Grass roman Flundran (Bonniers 1979, översättning Eva Liljegren)

värde av nio mål mat på "Shame", känner sig nöjd över att dess livsrum skyddas från oss, Bangladeshs flod av hemlösa, med alla de väl beprövade, traditionella skyddsmedlen. Mudaliars pojkar som man är så stolt över, hjälpta och understödda av Calcutta-polisen, Järnvägspolisen, Hamnpolisen, Militärpolisen, Centrala Reservpolisen, Specialavdelningen CID — och detta bara på den här sidan av gränsen.

* * *

Sorgligt att det har överlåtits åt mig, i stället för Grass & Rushdie, att katalogisera dessa "Marxistiska" borgerliga självförsvarsgårdar i Västbengalen. Både Grass & Rushdie är så duktiga på att katalogisera, och mina ansträngningar är bara vad de i branschen — deras bransch — benämner blek imitation.

Inpiskningen av döda och döende metaforer är mantalsskrivna hos Grass och i Rushdies sagor (vars stil är så lik den stackars Grass, som kom dit först, att denne måste känna sig överflödig med tanke på Rushdies ordsvall). Men jag hoppas att en blekhet måtte uppstå hos läsaren när vår katalog är klar. En blekhet ur en känsla av avsky som kan leda till HANDLING.

Allt som är tillåtet för mig — och detta blott tillfälligtvis eftersom polisen övervakar mig — är att uttrycka mig verbalt. Men för dem som inte har trassel med polisen, inte lever under ständigt hot om återkallande av borgen, av böter och fängelse eller deportering; eller den där speciella blandningen av fångenskap — och därefter deportering, med ägodelar som tas i beslag för att täcka deportationskostnaden. (Vem som fått köpa de beslagtagna ägodelarna, och till vilket underpris, får man aldrig svar på vare sig i Calcutta eller i Dhaka.) För dem som till skillnad mot mig själv är fria från hela den här röran av legaliserade trakasserier kanske den här katalogen får dem att må tillräckligt illa för att se på Calcutta som det verkligen är — och att göra nånting. Vad som helst. För nog är nog eller borde i varje fall vara det.

* * *

Katalogen: En summering av de metoder som används för att omflytta de redan tvångsförflyttade som stryker omkring (och söker skydd) under Strand Roads viadukt och på diverse andra obeskrivbara platser i Calcutta under detta nådens år 1391 (BS), alias 1985 (e Kr), alias 1405 (H) beroende på hur man ser det — liksom på allting annat, naturligtvis.

Om det är 1985 efter Kristus, tala då om för mig hur det kommer sig att de stora kyrkorna är igenbommade på natten och tomma för det mesta även under dagtid, medan polisens lastbilar kör iväg oss därför att vi inte har någon fast hemvist, inget tak

över våra huvuden, utom nyss nämnda viadukt. Och om det är 1405 (H), berätta då på samma sätt var Koran-specialisterna finns när lagens hantlangare ("mina pojkar") bankar livsgnistan ur våra redan sönderbankade kroppar mitt i natten, medan de utvalda sover tryggt under sina moskitnät i väntan på nästa bönestund. Men, om det är 1391 (BS) så försök inte vifta bort mig med karma. Medkänsla är den nyckel som öppnar alla dörrar, hur obekvämden

JACK PREGER

än må vara för borgerligheten i Job Charcocks nekropolis.

* * *

Salami i alla dess former. Så många smaker, alla får de en att kräkas. *Salami* — så många dofter, alla stinker. För en familj måste *salami* betalas till polisen, 50 paisa muta, varje vecka, för den oförsvarliga "rättigheten" att få vistas på en liten fläck

ofta dyngsur mark, tätt omgiven av sina gelikar rickshawdragare, dragkärrekulis, narkotikalangare, smuggelrisslangare, människosmugglare och åtföljande hanteringar, ficktjuvar, tjänare, servitörer, gatsopare, renhållningsarbetare, bärare tiggare, fyl-lon, fiaskoartister, avdankade fiaskoartister, polistjallare, transvestiter (inklusive eunucker, gatuunderhållare och manliga prostituerade), fittretare, kukretare, bomullskardare, blod-"givare" (alias säljare),

Wräkning får laglig sanktion

Den 10 juli 1985 fattade Högsta Domstolen i New Delhi ett beslut, med allvariga konsekvenser för storstädernas illegala inbyggare. Domstolen slog i en prejudicerande dom fast att de trottoarinväsnare i Bombay som inkräktar på trottoarer, parker och annan offentlig mark *får* vräkas utan att myndigheterna behöver erbjuda något alternativ. Tidigare har detta hindrat dem från att gripa in.

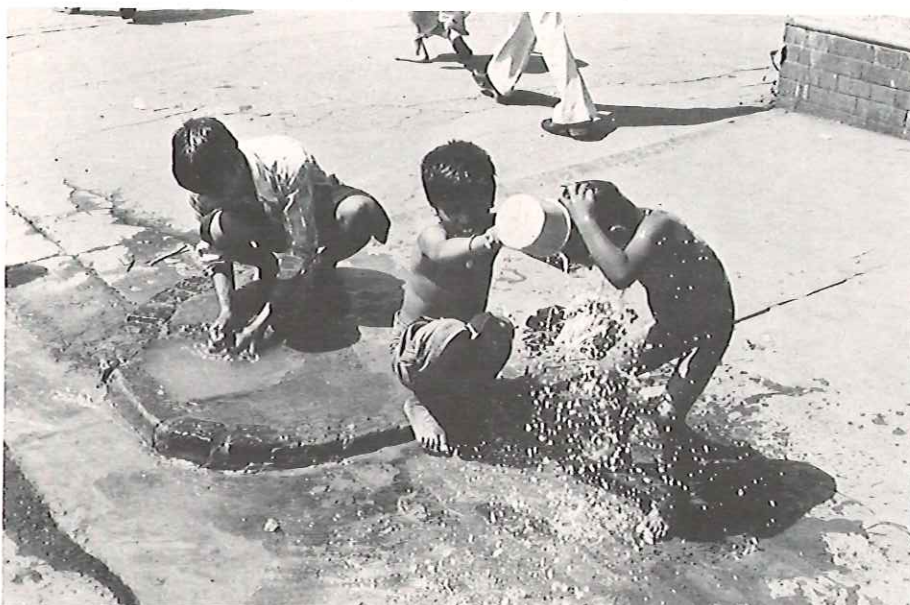
Beslutet hälsades med tillfredsställelse av myndigheterna i alla de indiska storstäderna, som nu ser en möjlighet att kunna "snygga upp". Däremot frågar ingen efter vad som ska hända med de människor som drivs bort från städerna.

professionella gång-på-gång "steriliserade", galningar, leprasjuka, syfilitiker och dyrkare av andra veneriska trippar, hepatitiker, elefantiasissjuka, dysenteriker (av bacillär- och amöbadivisionerna), tuberkulösa, poliodrabbade, malariefall, skabbiga, revorms-, löss-, rundmask-, springmask-, sugmask-, lungmask-, giardia- och trichomonasuppfödare; gravida, dödfödda, aborterade, utmärklade nyfödda, "ammande" mjölklösa mödrar, nattblinda, helblinda, katatoniska, döva, stumma, maniska, invalider, halvinvalider (bilyckor, järnvägsolyckor, arbetsplatsolyckor, knivskärningsolyckor, polisövergreppsolyckor och tiggarsympningsolyckor); hjärtsviktiga, njursviktiga, leversviktiga; lunginflammationswallahs; vagns-inbrottstjuvar, bilinbrottstjuvar, lägenhets-inbrottstjuvar, kukkrossare, borgensbrytare, cykeltjuvar, klocktjuvar, växeltjuvar (järnvägsdivisionen), barnkidnappare; rucklare, skurkar, uslingar, gangsters, nedgångna dacoits, ligister; skrotreparatörer, ormtjusare, heliga män, adressörer, sötsaksförsäljare, Himalayabjörnstjämjare, smyckesförsäljare (öron, näsa, hals- och handledsdivisionerna), näringshållslagare, nashållsvättare; örsnibbshållslagare och trumhinnehållslagare (dvs öronrengörare); massörer och bedragare; lindansare och rituella omskärare; tablaspelare och rituella slaktare (mestadels av djur); flöjtister och kvacksalvare; kastanjettspelare och ynkyrroggar, fiolspelare och betelförsäljare; stympare och leksaksförsäljare; barberare och fritidspraktiserande strupsnittsspecialister; datura (spikklubbe)-doktorer och suputer; kringvandrande lösdrivare och stationära lösdrivare (Pickwick-kåren); benlösa lösdrivare, variant vänster, höger, båda eller delar av benen; armlösa lösdrivare, samma varianter; utan ögon, med mera begränsat urval; utan näsa... och annat brokigt slödder, alla från början formade som avbilder av vår Skapare, påstås det. Nu allmänt kända som — CHAMCHAS (de som utför skitjobbet åt andra).

* * *

Foto: Börje Tobiasson

Och för 50 paise salami i veckan, Åh Kamrater, köper man sig också den oförsvarliga "rättigheten" att få lägga sig ner bland de pyrande kullarna av verkligt icke-mänskligt avfall, troget-sin-godhet äkta avfall försett av Calcuttas Municipal Development Agency.

"Han uppreste de fattiga ur stoftet och lyfte de betryckta upp ur dyn" — det är bara det att "Han" under Strand Roads viadukt är din älskvärde polisofficersgranne, och du "lyfts upp" i Mudaliars och hans pojks händer.

Och avfallet du lyfts upp ur är inte bara ruttna gröna kokosnötter och ruttna grönsaker och annat råttbete ur borgarnas kök. Du och dina kära utblottade gelikar blir inte bara bitna av råttor och hundar, med eller utan rabies.

Eftersom du och de dina normalt går barfota, blir du och de dina omtänksamt försedda med ändamålsenligt designade glasskärvor i de packade högarna med avfall, för att sarga era fötter. Så att ni får chans att låta en imponerande mångfald mikrober infektera er. Därigenom säkrande dig att medan dina fötter kanske faller i bitar med dundrande infektioner, av vilka kallbrand endast är en, kan resten av din gudomligt formade kropp få njuta av stelkramp, eller också blodförgiftning.

Och eftersom du inte vet att urinet från dina grannar rättorna är spridare av *leptospirosis ictero-haemorrhagica* har du ju heller inget ont av det. Det passar sig inte för er, Kamrater, med något slags gulsotsperspektiv på livet i denna "Marxistiska" metropolis.

Har ni kanske inte själva valt bort den Islamiska Folkrepubliken Bangladesh och med era fötter, eller vad som finns kvar av era fötter, röstat till förmån för Calcutta? Mudaliar och hans pojkar oaktat.

Det valet var det enda ni nånsin kommer att få göra, som illegala och oönskade invånare i världens största demokrati.

* * *

Våra borgerliga Kamraters hushåll förser dig också omtänksamt nog med profitabla smulor bland allt avfall som tippas, en ren artighetsgest från de Världsbanksfinansierade tipparnas sida, rätt i ert bostadsområde. Nej, inte det. Trots era *salamis* är området ert endast tillfälligt.

Ert kvinnfolk har privilegiet att förnedra sig med att söka bland avfallet för att ta del i det väldiga kretslopps-drama som ständigt utspelas över hela Calcutta.

Medan männen kan släpa runt på gatorna (om ni nu alls kan gå) med era jutesäcken och samla upp papper kan kvinnorna kravla bland döda hundar, katter, råttor och borgarnas sanitetsbindor och vadhelst mera. I vadhelst mera ingår oönskade, kasserade, odetonerade bomber härrörande från mer socialt medvetna samhällsskikt.

Era kvinnor räddar ur detta avfall plastpåsar, metallbitar, batterier, flaskor, hela

och trasiga, och andra dyrbarheter att sälja till er gamle vän i nöden, lumphandlaren, "bickeree wallah".

Och inte ens finansministern har ännu funnit det lämpligt att ingripa i denna grovt kapitalistiska kretsgång, alltihop på promenadavstånd från hans kontor i Writer's Building.

Om man nu hade kunnat promenera. Det erfordras vassa armbågar, törnar och kollisioner. Så till den grad trångt är det på de uppgrävda, avfallsbemängda och av "avhysta" försäljare översvämmade trottoarerna.

* * *

För de samma 50 paise i veckan får ni "bo" (tillfälligt i alla fall) inringade av den lemlästande Calcutta-trafiken på alla sidor. Ni njuter av föroreningarna till handa från de bedrövtligt underhållna fordonen: Lastbilar, bussar, bilar, tempos, motorcyklar. Er njutning blir total genom livet i trottoar-(dvs avgas) -planet.

Ni kan uppmuntra ert kvinnfolk att köa (eller slåss) vid dricksvattenposterna i väntan på att dricksvattenledningarna verkligen innehåller dricksvatten. Förutsatt, givetvis, att ni inte fick era vattenhinkar sönderslagna av polisen vid deras senaste attack (dvs "kampanj")

Hur ofta dessa attacker kommer är helt oberoende av om ni betalat er *salami* eller ej. Utom när ni begår misstaget att betala er *salami* till fel polisstation. Det förekommer gränsdragningstvister inte bara om

livsutrymme under viadukten (och om en plats att dö på under viadukten, den bitt-raste av alla tvister) utan även *salami*-gränsdragningstvister mellan polisstationerna.

Och för era synders skull vistas ni på den odefinierade (men häftigt omstridda) skiljelinjen mellan Calcutta North Ports och Borrabazars polisstationer. Vad helst ni genomled då ni passerade Mountbatten-Mudaliar linjen, mellan Undantagstillståndets Bangladesh och "Marxistiska" Västbengalen, och vad helst ni kommer att genomlida när ni passerar denna sinnessjuka gräns åt andra hållet och ni i sinom tid överlämnas åt Bangladeshs polis; så var ni ändå privilegierade medan ni levde under viadukten för att också ta del i polisstationernas gränsstrider.

Er roll är passiv ständigt, naturligtvis. De som drabbas, liksom alltid.

Ännu en Calcutta-bok

Den senaste i raden av kända författare som gör nöden i Calcutta till ett pittoreskt romanmotiv är Dominique Lapiere, medförfattare till bestsellern "Freedom at Midnight". Hennes senaste bok som heter just "Calcutta" handlar om en hjältemodig jesuitpräst som räddar liv i Calcutta, med användande av de gängse schablonbilderna av staden — inklusive den senaste om makabra likförsäljningar.

Boken har redan sålt i jätteupplaga i Frankrike, engelska översättningen har precis kommit ut, och snart finns den väl även i svensk översättning!

En annan gränslinje inte sällan passerad ligger mellan er och den allt omslutande trafiken. Bromsar "lägger av" — men när blev de egentligen ordentligt översedda? Styranordningar går sönder — men vad hade gjorts rutinmässigt för att det inte skulle inträffa? Förarna kör som dårar — men "styr" de egentligen sina fordon mera förryckt än de välvilliga myndigheterna "styr" staden?

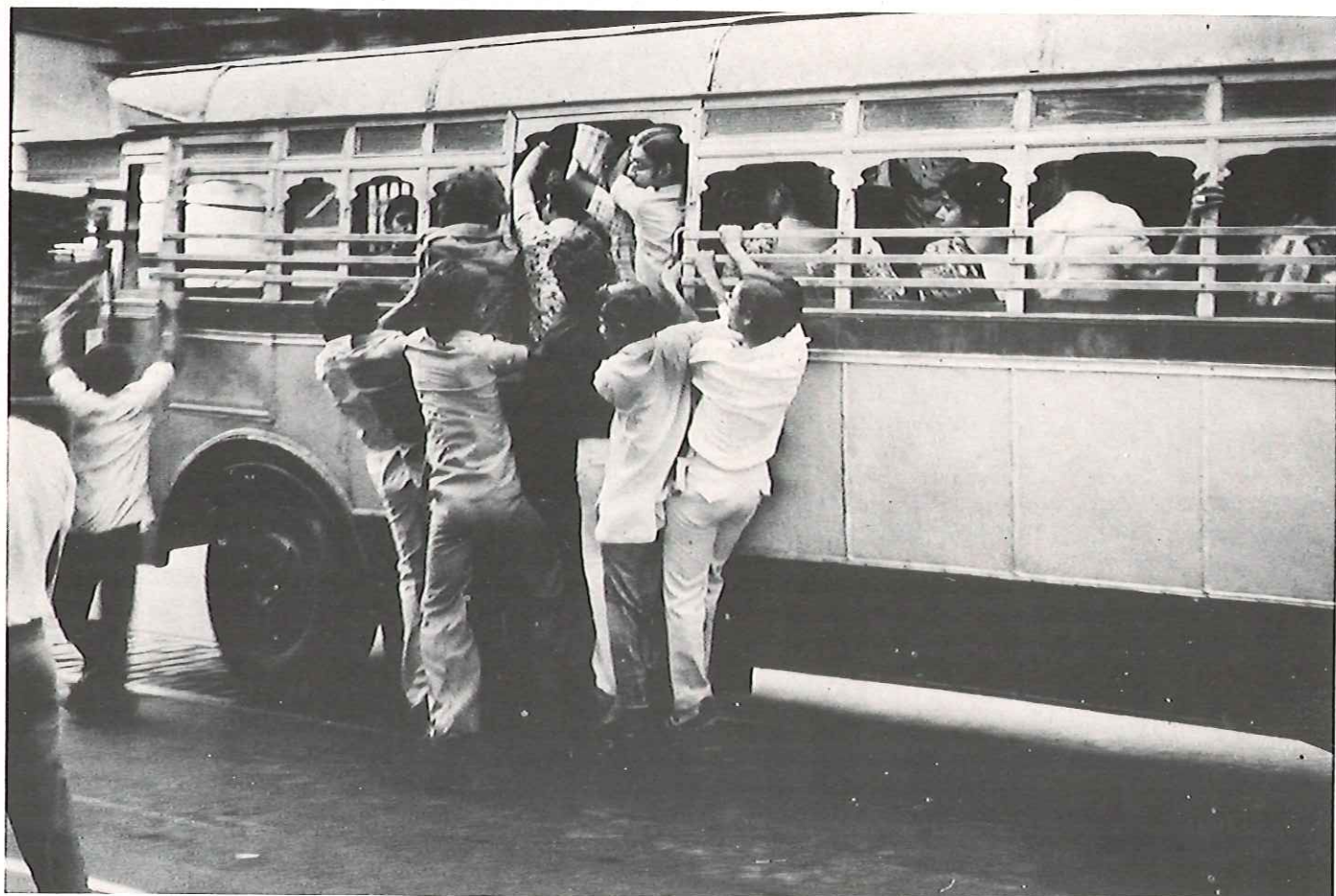
Paus, Kamrater, för den sedvanliga anklagelsen om anstiftan till uppror.

Eftersom era 50 paise i veckan förser er med en ringside-plats på trottoarnivå vid denna oavbrutna trafikuppvisning köper de också då och då åt er tre eller fyra raders Calcutta-notis i The Statesman eller The Telegraph. Det är bekvämast att inte nämna några namn: "En oidentifierad familj av trottoarinivånare dödades när en lastbil körde av vägen vid...".

Kylan inbringar en liknande skörd under vintermånaderna. Statens filter har omtänksamt nog under en hetare årstid donerats till chefsministerns kämpande kamrater i Palestinska Befrielseorganisationen (Yassir Arafat-kadern).

* * *

Att urinera i det fria är ett nöje vi alla känner. Den lokala kulturen tillåter också era män att kissa och tömma tarmen var helst och när helst de så önskar. Ert kvinnfolk däremot får vända sig till de offentliga "bekvämligheterna". Det finns gamla böner för män där de tackar sin Skapare för

BÖRJE TOBIASSON

att de sluppit födas till kvinnor, andra böner för kvinnor om att de "blivit skapade i enlighet med Hans vilja".

Er *salamai* ger er rätt till en levnadsyta med tillgång till badvatten — antingen det ofiltrerade flodvattnet som pumpas upp ur ett rör som sänks ned i trottoaren; eller direkt i närbelägna Hooghlyfloden. Det är möjligt att ni inte märker mycket av Ganges helighet när ni först anländer från Bangladesh. Men med tiden när ni undersökt vad som flyter förbi fullt synligt, och ni har funderat över vad som flyter förbi utan att synas, står det klart att endast ett gudomligt ingripande kan erbjuda en förklaring till hur någon som badar i den heliga Ganges (Hooghly)-floden kan överleva. Och för dem av er (Muslimer) som inte orkar med den sista resan till en begravningsplats erbjuder samma bad efter midnatt också en begravningsmöjlighet. Så era "Midnattsbarn" får också sin begravning efter midnatt.

Den lokala viaduktens dai (barnmorska) förlöser era spädbarn in situ; så er *salami* förser er, så länge det fungerar, med service från vaggan till graven och detta till ett pris som ligger innanför t o m era ekonomiska ramar.

Katalogen: Först *salami*, som ger er den falska känslan av trygghet, så att ni på ett eller annat sätt får sova lite grand på natten. Förutsatt kopplare, hälare, prostituerade, tjuvar etc tillåter, ty när allt kommer omkring är natten deras intensivaste tid för business.

Bortsett från det vanliga storstadsvåldet om dagen, som ni regelmässigt utsätts för, förekommer nattetid specifika gärningar — inte av Gud, snarare av Satan — som ni får privilegiet att möta, Kamrater. Och medan du och de dina kan spränga er själva i stycken med de kasserade bombärna ni stöter på i ert avfallsrotande på dagen, görs på natten gamla fejder upp på mera avsiktliga

sätt.

Debnath, numera död, hörde hemma i Jagannath Ghat men förirrade sig tillfälligt till viaduktområdet norr om Howrahbron. Som tuberkulös nepales lyckades han få tillträde till Prem Dan-kliniken genom Moder Theresa-systrarnas tillmötesgående.

När han lämnat Prem Dan återvände han till sin plats i Jagannath Ghat, men var oförnuftig nog att råka i dispyt med en gentleman i ett närbeläget varumagasin. Tvisten löstes slutgiltigt (rätt ord, i min mening) när Debnath en kväll lade sig ner för att sova och vaknade (inte rätt ord, i min mening) strypt med hans egna kläder.

De välvilliga myndigheterna agerade mycket effektivt nu. De transporterade snabbt bort liket, däremot inte gentlemannastryparen som förblev ouppspårad av Detective Branch. Som bekant kan man annars ligga kvar tre dagar vid viadukten efter det att livet flytt innan någon tar itu med att frakta bort kvarlevorna av det som en gång varit en gudomligt formad mänsklig varelse (enligt för-Marxistisk vidskepelse).

Men låt oss återgå till Katalogen: Efter att ha fått sin *salami*-kommission är de välvilliga myndigheterna sedan i stånd att tillämpa resterande fördrivnings-tekniker.

Förstörelse av de enkla hem ni byggt åt er, sönderslagning av ert husgerråd, konfiskering av kläder, prygel medan ni sover (el-

The dead and the living

*A leper opened the hydrant and licked the water
perhaps the hydrant was broken.*

Now midnight crowds upon the city.

A car limps past with a foolish cough,

*streaking petrol on the streets: despite all caution
someone suffered a macabre death in the waters.*

*Three rickshaws race into the last gaslamp
and merge into its illusory magic light.*

*Leaving Phears Lane behind, I walked many
audacious miles till I reached the wall
on Bentinck Street, in Territibazar
where the winds are as dry as monkeynuts.*

*The warmth of the inebriating light kisses me.
The smell of firewood, lac, burning jutesacks, leather
mingle with the dynamo's endless hum
as the string of the bow tautens.*

*The dead and the living worlds reamin taut;
the string of life's bow remains taut.
Many years ago did Maitreyi chant her slokas, and
Attila, the immortal, conquer countless lands.*

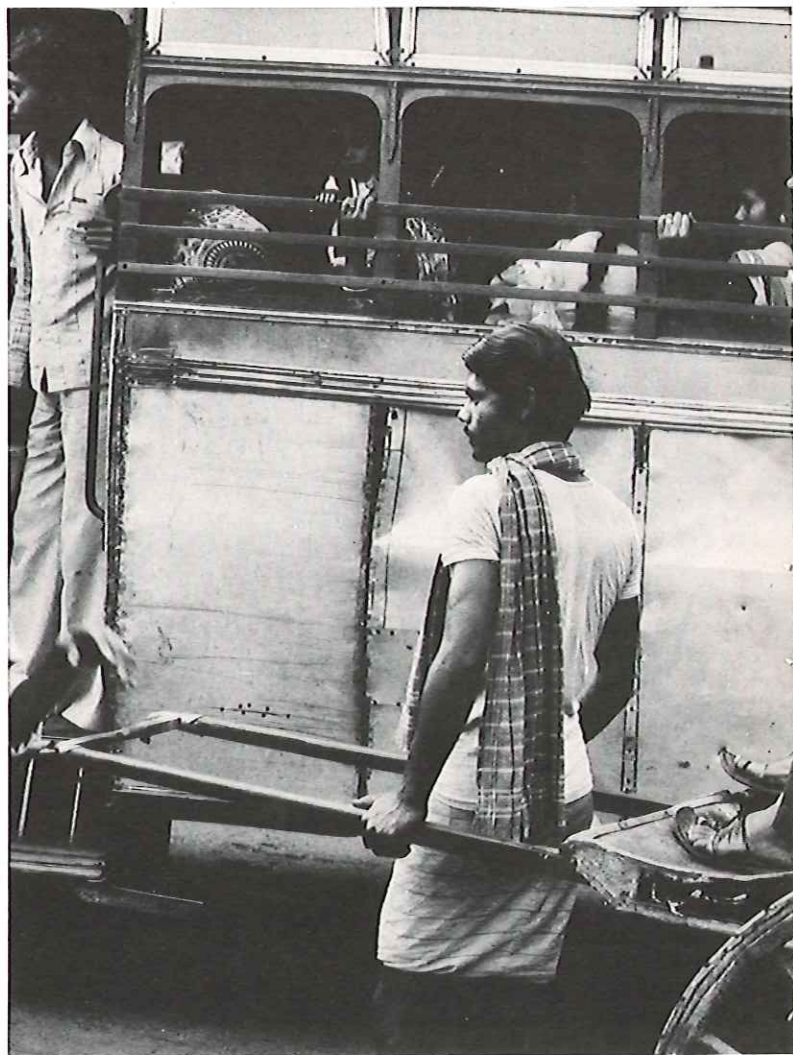
*Yet, from the upstairs window, a Jewish girl,
half-awake, sings a song of her own;
ancestors muse about the difference between music
and the primal sources of gold, oil, paper.*

*Some well-dressed Anglo-Indian youth walk by.
A wrinkled old Negro smiles, leaning on a nearby pillar,
cleaning his briar pipe
with the faith of an ancient gorilla.*

*The noble night of the city reminds him
of the Libyan jungles.*

*Yet evolution applies: these stipendiary animals,
in fact, wear clothes to hide their shame.*

● **Jibanananda Das** är Bengalens störste poet efter Tagore. Han omkom i en spårvagnsolycka i Calcutta. Hans poesi har inspirerat generationer av poeter efter sig, och lett modernt bengaliskt författarskap i ny riktning, väsensskild från Tagore-traditionen.

er sov), transport (gratis sådan) till någonstans utanför nekropolisen, där ni dumpas av medan allt som ni tvingades lämna kvar plundras av lokala tjuvar. Även om nu "allt" inte betyder särskilt mycket.

Och nu (1985) den senaste metoden — kanske den "slutgiltiga lösningen" — transport (återigen gratis för förmånstagarna) tillbaka till er kära gamla Bangladeshgräns, komplett med déja vu-fenomen; och överlämnande till de lika välvilliga myndigheterna på andra sidan — "deras pojkar" — Bangladesh Rifles, eller Militärpolisen eller vanliga polisen.

Det kan hända att Bangladesh-polisen etc med glädje överför de lyckligt utblottade till bangladeshiska socialvårdens hem för lösdrivare, för "rehabilitering" eller som förr, utrotning, eller sätts i 2-4 års hårt straffarbete i Dhala (Mymensingh) eller Pubail (Dhaka).

Tag de sociala myndigheternas behandling av Rustum, en tonårspojke på en Boys Town Farm, 7 km från Pubail. De flyttade honom till Pubails hem för lösdrivare, och vägrade sedan envist att släppa honom därifrån. Trots upprepade ansökningar om att han skulle bli fri och få återvända till Boys Town Farm, från både personalen där och från pojkens familj, överfördes han istället till Dhala. Liksom hundratals andra dog han på Dhalas hem för lösdrivare, av dy-

senteri som han ådragit sig av den enkla anledningen att myndigheterna vägrade förse hemmet med ordentlig mat och medicin.

Men några få privilegierade själar hamnar istället i Calcuttas polishäkten, arresterade eller ej beroende på polisens godtycke. Och andra ännu mer privilegierade själar förhörs vid Bangladeshgränsen och befinns vara, tro det eller ej, icke-bangladeshare.

Opartistisk orättvisa åt alla kunde parollen lytt under de gamla imperialistiska illvilliga myndigheterna, men det är förändrat nu. Dessa icke-bangladeshare (som väl därigenom definitionsmässigt måste bli indiska medborgare) tillåts återvända till Calcutta från gränsen. Och för att hålla myndigheternas utgifter nere till ett minimum tillåts de klara sig bäst de vill tillbaka, och på egen bekostnad.

Vilket vid det här stadiet av de polisiära åtgärderna förutsätter en resa utan biljett. Det är svårt att tänka sig att de utblottade kan ha några pengar kvar efter att ha varit i polisens händer så länge.

Och när de så avslutat resan tillbaka till den kära gamla viadukten... nå, den där berättelsen har vi ju redan gått igenom.

BÖRJE TOBIASSON

Det finns författare som, i likhet med Dickens och Hardy i 1800-talets kapitalistiska England, skulle kunna beskriva allt det här. Och till sist genom att beskriva det, få ett slut på det.

Men Grass placerades i guvernörspalatset Raj Bhavan, och Rushdie spärrades in på British Council. Kamrat Tariq Ali hölls i Kala Mandir för The Telegraphs jubileumsdebatt, och där befästes han i sin dårskap av medrevolutionären, Kamrat dr Ashok Mitra, tidigare nämnd finansminister.

"Ska historien betraktas enbart som deltagarnas egen angelägenhet?", frågar sig Rushdie i "Shame".

Åh, Kamrater (om ni ursäktar uttrycket) — vi är ju deltagarna! Och likt den andre Job, inte Job Charnock utan Job i landet Us tror jag fortfarande: "Han uppreste de fattiga ur stoftei och lyfte de betryckta upp ur dyn."

Men det lyftet måste göras av oss, Kamrater. Endast så kan profetiorna gå i uppfyllelse! ■

Artikeln skriven för SYDASIEN och Point Counterpoint i Calcutta.

(Översättning: Louise Gerdes och Lars Eklund)

Från handelsplats till huvudstad

Ingen vet hur många som bor i Calcutta. Uppskattningarna pendlar mellan tio och tjuugo miljoner. Det är officiellt världens fjärde största stad.

I likhet med Bombay och Madras är Calcutta till sitt ursprung en brittisk stad. Dess grundare var en tjänsteman i East India Company, Job Charnock, som 1690 kom seglande med några skepp upp för Hooghly-floden. Han valde ut en plats i närheten av byn Sutanuti och byggde där ett fort, magasin och handelshus. Kring denna första koloniala bebyggelse kom Calcutta att utvecklas. 66 år senare inträffade den viktigaste händelsen i brittiska Calcuttas historia. Siraj ud Daula, Bengalens härskare, bestämde sig 1756 för att driva bort britterna. Han attackerade och intog Calcutta där han höll 146 engelsmän fängslade i ett litet rum i fortet. Rummet var så överfullt och ventilationen så dålig att när man efter den första natten öppnade dörren så fann man att 123 av fångarna kvävts till döds.

Detta var vad som kom att kallas "Calcuttas Svarta Hål", ett illdåd som engelska skolbarn fortfarande påminns om i historieböckerna. Engelsmännen tog sin hämnd i och med slaget vid Plassey ett år senare och använde händelsen som förevändning för att erövra hela Bengalen. Idag betvivlar dock många historiker trovärdigheten i berättelsen. En del menar att det hela aldrig inträffade, utan att historien hittats på av engelsmännen och enbart var krigspropaganda.

Britterna gjorde Calcutta till huvudstad i sitt indiska imperium, vilket den förblev fram till 1911 då New Delhi blev ny huvudstad. En av anledningarna till förflyttningen var att bengalerna alltmer opponerade sig mot det brittiska styret, vilket bl a ledde till en framväxande terrorism. Britterna trodde att Delhi skulle vara säkrare.

När britterna lämnade Indien 1947 delades Bengalen mellan Indien och Pakistan. Calcutta miste sitt råvaruproducerande östbengaliska omland, och stadens ekonomiska tillbakagång inleddes. Calcutta är i dag delstaten Västbengalens huvudstad. ■

Även publicerat i "Indien — en handbok" (Liber Förlag)

Dröm om tunnelbana präglas av politik

Tunnelbanan i Calcutta. Jodå, det finns en sådan. En länge närd dröm om att komma till rätta med stadens trafik kaos ligger bakom projektet, som helhjärtat stöds av vänsterfrontsregeringen i Västbengalen. Två kortare sträckor av banan invigdes 1984, men ännu dröjer många år innan den är komplett.

Efter 12 års arbete, och 12 år av konstant trafik kaos till följd av uppgrävda genomfartsgator, skulle premiärminister Indira Gandhi ha invigt första etappen av Calcuttas tunnelbana i början av november 1984.

Nu blev det aldrig så. Indira mördades veckan innan av sikh-terrorister i Delhi. Och glädjeyran över tunnelbanan, som tjuvstartat redan 24 oktober, kom också av sig efter mordet, tre dagars total Bandh

Priset på tunnelbanefärden, 1 rupie per resa, håller de fattigaste borta därifrån.

(”generalstrejk”) och förföljelserna av oskyldiga sikh som följde även i Calcutta.

Lägg därtill att översvämningar sommaren 1984 ödelade då nylevererad utrustning till Metron, i form av vagnar och luftkonditioneringsutrustningar, värd miljontals kronor. Tunnelbanan skulle ha invigts i augusti, men starten flyttades fram några månader.

Men tunnelbanan finns nu! Under det kaotiska gatuplanet har man trots alla svårigheter med markförhållandena lyckats skapa en fungerande, snabb metrotrafik. Med luftkonditionering i form av jättelika luftsugar, och ett enhetspris på 1 rupie per resa som avskräcker andra än välbeställda att nyttja tunnelbanevagnarnas mjuka komfort.

Förverkligad dröm

Ända sedan 1960-talet har tunnelbanan varit drömmen för Calcuttas trafikplanerare. Förhållandena har sedan dess bara blivit värre. Flera miljoner människor tar sig varje dag från de norra och södra förorterna in

till arbetsplatserna i centrala Calcutta. De allra flesta tvingas tillbringa 2-3 timmar varje dag på överfulla tåg, spårvagnar och bussar — i ett konstant trafik kaos som ytterligare förvärras av långsamma rickshaws och varukärror.

1972 påbörjades arbetet på Metron, som var tänkt att bli 16,5 km lång från Dum Dum i norr till Tollygunge i söder tvärs genom centrum. Arbetet beräknades vara klart år 1978.

Men så blev det inte. Arbetet gick långsamt. Tekniskt visade sig grävningarna mycket besvärliga, då marken till stor del utgörs av ren lera som inte släpper igenom vatten och därtill uppstod snart brist på kapital. I slutet av 70-talet var de tekniska experterna så skeptiska att de ifrågasatte hela projektet.

Den marxistiske chefsministern Jyoti Basu ingrep slutligen och slog fast att tunnelbanan skulle färdigställas. Bygget fick på det sättet en politisk profil, för samtidigt började de centrala järnvägsmyndigheterna arbeta på att starta lokaltågstrafik på en f d

SAMIR MITRA

SAMIR MITRA

industrijärnväg som sträcker sig runt hela nordvästra Calcutta, längs med Hooghlyfloden. Detta projekt skulle sedan förlängas till att bli en cirkeljärnväg runt hela staden, ett alternativ till tunnelbanan.

Medan tunnelbanan stod för vänsterfrontspolitik, kom cirkeljärnvägen att stå för Congress (I).

Konkurrens

I mitten av 1983 kom lokaltågstrafik igång

från Princep Ghat, nära centrum, upp till Babu Ghat — och banan förlängdes snart ända upp till Dum Dums järnvägsstation.

Tunnelbaneprojektörerna kunde inte visa sig sämre. Därför invigdes tunnelbanan hösten 1984, trots att den var långt ifrån färdig. Mindre än 50 procent av bygget var klart.

Japanska företag har nu kopplats in för att bygga den besvärligaste biten av banan — under Chittaranjan Avenue. Och i dag

talas det om 1990 som året då tunnelbanan ska stå helt färdig.

I dag trafikeras tunnelbanan på två sträckor. Dels 4 km från Esplanade i centrum ned till Bhowanipore i söder, dels 2 km allra längst i norr från Dum Dum till Belgachia. Det är knappast de viktigaste pendlingssträckorna, så någon lättnad på trafiken i rusningstid i Calcutta lär dröja ännu många år.

Lars Eklund

Calcutta and I

Calcutta is a dead weight on my heart:

I must destroy her before I go.

*I shall seduce her away to Haldia port
and feed her sweets spiked with arsenic —
Calcutta is a dead weight on my heart.*

*Calcutta counterfeits moonlight, and has learnt
to mix thorns and gravel
with her kisses.*

*She forgets to add sugar to tea like her tears
and has so many paramours
that even at noon her thighs part for them.*

*How can I let you go, my charmer, so easily
to the Supreme Court at Delhi? Instead,
when dusk sets, with fragrance on my heart*

*I shall hold you with violence
and taxi down the strand.*

*You shall swing to the music in a restaurant
and slipping your sari off your shoulders*

*rest two cameras on your breasts —
everyone will whistle and applaud.*

*There is such music in your limbs, you are like a brilliant light
in the mirror, at your feet*

*I could bring a virgin eulogy in verse from the south of the city.
Shall I offer you a lotus on a golden tray?*

You shall be murdered at midnight.

Calcutta, where can you escape my clutches?

*You cannot hide in Canning Street —
and if you run down the broken lanes of Chinatown,*

*I shall chase you like a leopard,
leaping across the traffic lights, past miserable Burrabazar,
down Chowringhee — the convalescent's diet —*

● Sunil Gangopadhyay frammanar Calcuttas själ i sin poesi och prosa på ett sätt som få andra författare gjort. Ett Calcutta som han på en gång älskar och avskyr. Den blandade känslan skapar ett märkligt symbiotiskt förhållande mellan författaren och staden. Gätfullt. Vackert. Tragiskt.

Gangopadhyay som är en av dagens främsta bengaliska författare gästade Stockholm hösten 1985.

Dikten om Calcutta intill är tolkad till engelska av Pritish Nandy.

Västbengalens marxister friar till kapitalisterna

Industriell stagnation och arbetslöshet är de största hoten mot fortsatt vänsterstyre i Västbengalen. Enda möjliga lösningen på dessa problem är, enligt den regerande vänsterfronten, att locka till sig privat kapital.

Pragmatisk industripolitik, framgångsrika jordreformer och en ovanligt effektiv partiorganisation kan bidra till att vänstern på nytt vinner slaget om det röda Calcutta i valet 1987. Men Västbengalen kommer inte att bli Indiens motsvarighet till Kinas Yenan — skriver Mohan Ram.

Mohan Ram

Vänsterfronten, som domineras av CPI-M, har regerat i Västbengalen oavbrutet nu i åtta år. Statyer av Marx och Engels, vägar som uppkallats efter Lenin och Ho Chi Minh, skapar en kommunistisk atmosfär i Calcutta — men ändå har revolutionen aldrig varit mer avlägsen än vad den är idag.

Inom partiet är man medveten om sin sårbarhet till följd av de tidigare obetydliga framgångarna när det gäller att skapa nya jobb för ungdomen. Storskaliga privata investeringar ska nu förhoppningsvis kunna bidra till en industriell utveckling och nya arbetstillfällen. Den röda mattan har således rullats ut för kapitalisterna och CPI-M vinner bifall för denna pragmatiska politik.

Osäkra framtidsutsikter

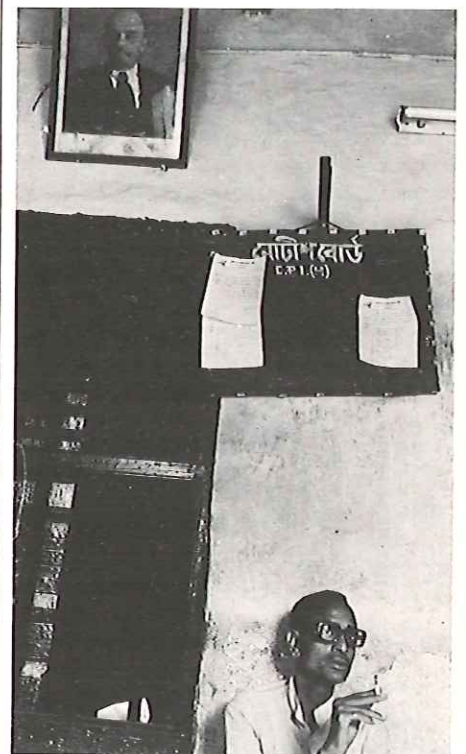
Trots detta blir CPI-M:s framtidsutsikter allt mer osäkra. Den kommunistiska maktutövningen tycks ha nått sina gränser. Västbengalen tillämpar fortfarande ett ekonomiskt system som domineras av jordägare och kapitalister, och delstaten ingår dessutom i en kvasifederal nation där makten är koncentrerad till New Delhi. Västbengalen kommer således inte att bli Indiens motsvarighet till Kinas Yenan.

Denna osäkerhet kontrasterar starkt mot den euforiska stämning som rådde efter valet 1967. Då dominerade plötsligt CPI-M-utbrytarfraktionen efter splittringen av det prosovjetiska indiska kommunistpartiet, CPI — koalitionsregeringarna både i Kerala och Västbengalen. Även om kongresspartiet sedan besegrade CPI-M i det — på grund av misstankar om valfusk — ifrågasatta valet 1971, så tog partiet revansch i valet 1977 (och hade dessutom en liknande valframgång, några månader senare, i den lilla delstaten Tripura), vilket tillmättes en oerhört stor politisk betydelse. Dessa valframgångar i delstatsvalen sammanföll med kongresspartiets första nederlag i ett nationellt val — det icke-kommunistiska Janata-partiet tog över makten i New Delhi.

CPI-M har emellertid aldrig gjort sig några större illusioner om det politiska handlingsutrymmet för ett kommunistiskt regeringsparti i en eller ett par delstater i ett land med parlamentarism och kapitalism. I detta avseende är partiprogrammet alldeles entydigt:

”Partiet kan delta i regeringsarbetet för att genomföra reformer som svarar mot folkets omedelbara behov och samtidigt undervisa dem om nödvändigheten av att ersätta det rådande politiska systemet. Så sammanfattar vi innebörden av en marxistisk praktik i Indien. Vi kan således inte genomföra socialism eller grundläggande

reformer som svarar mot folkets omedelbara behov och samtidigt undervisa dem om nödvändigheten av att ersätta det rådande politiska systemet. Så sammanfattar vi innebörden av en marxistisk praktik i Indien. Vi kan således inte genomföra socialism eller grundläggande

Lenins arv är officiell doktrin i dagens Calcutta.

BORJE TOBIASSON

Gränslös entusiasm

Aldrig har entusiasmen varit större i Calcutta än när de sovjetiska ledarna Krushchev och Bulganin gästade staden 1955. Folkmassor kantade hela vägen från Dum Dum -flygplatsen till guvernörspalatset Raj Bhavan i centrum. På Maidan samlades enligt tidningsuppgifter två miljoner människor för att se Krushchev.

BORJE TOBIASSON

När den populära marxistiske chefsministern Jyoti Basu håller tal på Maidan samlas hundratusentals åhörare.

samhällsförändringar så länge vi inte har makten i landets centrum", säger Jyoti Basu, Västbengalens chefsminister.

Framgångsrika jordreformer

Jordreformprogrammet i Västbengalen avviker inte från de jordreformer som centralregeringen beslutat om för hela landet. CPI-M satsar således inte på några traditionella marxistiska lösningar; typ expropriering av de rika böndernas jord utan kompensation eller avskaffande av arrendesystemet i syfte att kollektivisera jorden. I en studie av ILO (International Labour Organisation) konstateras emellertid, att jordreformerna i Västbengalen varit "mer meningsfulla", därför att delstatsregeringen mer aktivt gynnat fattigbönderna — 2 miljoner arrendebönder och 3,8 miljoner lantarbetare — på de rika böndernas bekostnad.

Jordreformerna går i huvudsak ut på att identifiera och omfördela överskottsjordar. Därtill kommer ett formellt erkännande av arrendeböndernas rättigheter. Västbengalen har således blivit en föregångare inom denna reformpolitik. Viktigaste förklaringen är, enligt ILO, att partiapparaten (med 139.000 medlemmar idag mot 70.000 för fyra år sedan) är så välorganiserad att regeringen i Västbengalen kunnat nå ut till och direkt engagera bönderna i genomförandet av reformerna.

Ekonomie doktor Asim Dasgupta, som är knuten till planeringsministeriet i Calcutta, har för Far Eastern Economic Review berättat, att man — i kraft av gällande lagar om maximerat jordäggande — tagit hand om 1,3 miljoner acres (520.000 hektar) överskotts jord, varav tio procent hittills omfördelats till fattigbönder; motsvarande siffror för hela landet är 7,5 miljoner acres respektive en procent.

Det finns andra statistiska data över Västbengalen som är lika imponerande:

- Av uppskattningsvis 1,5—2 miljoner arrendebönder, har 1,3 miljoner registrerats och fått sina besittningsrätter säkerställda.
- Mellan 1947 och 1977 uppgick andelen konstbevattnad jord till omkring 25 procent av den totala jordarealen; idag överstiger den 35 procent.
- Handvävarnas tillverkning ute på landsbygden har fördubblats under de senaste åtta åren.

Välkomnar kapitalister

CPI-M:s största problem idag är att häva den industriella stagnationen. 1964 svarade Västbengalen för 23 procent av Indiens industriproduktion. Andelen minskade till tio procent i början av 1970-talet och har inte ökat sedan dess. Få nyinvesteringar har gjorts sedan 1956, vilket centralregeringen bär ansvaret för, enligt CPI-M: Dels genom

Calcutta — döende stad?

"Calcutta är en döende stad!"

Så uttalade sig premiärminister Rajiv Gandhi i en debatt i Lok Sabha (indiska parlamentet) våren 1985. Bakgrunden var att flygbolaget SAS lagt ned sin trafik på Calcutta. En CPI(M)-ledamot av Lok Sabha kritiserade då centralregeringen för att den medverkat till utarmningen av Calcuttas internationella förbindelser. (Framtills 1960-talet var Calcutta den stora destinationen i Indien, men sedan dess har ett efter ett av de internationella bolagen lämnat Calcutta till förmån för Delhi och Bombay.)

Rajiv avvisade beskyllningen, och kom i stället med sitt yttrande om Calcuttas förfall — som i sig skulle ha lett till att utländska bolag flyr därifrån.

Reaktionen i Calcutta blev stark. Hela våren och sommaren rasade en debatt i tidningarna kring Rajivs yttrande. Och för en gångs skull ställde de rivaliserande politiska blocken, Vänsterfronten och Congress (I) upp som en man till försvar för sin stads storhet. Ty vad än utomstående tycker om Calcutta — så älskar Calcuttaborna själva sin stad.

att man inte lokaliserar några statliga industrier till Västbengalen, dels genom att man överför underskottet från industrierna i Västbengalen till andra stater. CPI-M anklagar också kongresspartiet för att avråda investerare från att satsa kapital i Västbengalen.

CPI-M satsar nu för fullt på att locka privat kapital till Västbengalen eftersom detta uppfattas som den enda möjliga lösningen på delstatens problem med industriell stagnation och arbetslöshet. Jyoti Basu bestrider att detta innebär en förändring av partiets politik: Under flera år förväntade han sig att centralregeringen skulle genomföra stora industriella investeringsprogram i delstaten, men dessa förhoppningar infriades inte. "Så när det privata kapitalet nu nalkas oss, så välkomnar vi det", säger Basu.

Frågan nu är om CPI-M kommer att få uppleva en tredje valseger i valen 1987. I parlamentsvalet 1984 förlorade vänsterfronten omkring fem procent av sina röster. Kongresspartiet fick 48,37 procent av rösterna och vänsterfronten 48,62 procent. En äldre journalist här i Calcutta anser att kommunismen lockade unga väljare under 1970-talet men att den inte har samma attraktionskraft längre. Ungdomen är på väg tillbaka till kongresspartiet, trots alla dess intrigmakerier.

I CPI-M:s välorganiserade partihögkvarter (i motsats till det kaos som präglar kongresspartiets kontor) råder emellertid tillförsikt beträffande partiets möjligheter att behålla makten. Partiet är tillräckligt starkt för att kunna vinna i val — men möjligen på revolutionens bekostnad. ■

Översättning: Rune Romhed

(Tidigare publicerat i Far Eastern Econ Review)

UTTOR PROBASHI
Box 2061, S-445 02 SURTE 2 SWEDEN
Tel: 031 - 98 23 50

LÄS

UTTOR PROBASHI
Box 2061, S-445 02 SURTE 2 SWEDEN
Tel: 031 - 98 23 50

BENGALISKA KVARTALSSKRIFTEN

FRÅN GÖTEBORG

Quarterly Bengali magazine published in Gothenburg

Netaji Subhas Chandra Bose

VARKEN FÖRRÄDARE ELLER HJÄLTE

Den indiske frihetshjälte som hyllas i Calcutta är inte Gandhi. I stället är det Subhas Chandra Bose, vänsternationalistisk rival till Gandhi under 1930-talet. Bortplottrad ur västerländsk historiskrivning, därför att han under andra världskriget vände sig till Hitler och japanerna, som stödde den Indiska Nationalarméns (INA) väpnade kamp mot brittena.

Jan Myrdal hävdar att bilden av Bose är tvetydig, och att han dessutom är ett gott exempel på det omöjliga i att befria sitt land med utländsk hjälp.

I Calcutta bor jag i det förflutna. Hotellet är från sekelskiftet. Rummet är stort. Det är ett hotell för missionärer och plantageägare och parser från Bombay med stora affärer. Utanför dörren sitter tjänarna på golvet lutade mot väggen.

Jag har fått brev från Mr. A. Datta. Han är P.A. — sekreterare — till Deputy Commissioner i Mokochung i Nagaland. Han är upprörd över mig. Han håller på att läsa de anteckningar från Kina 1975-78 som just kommit ut på engelska. På ett ställe jämför jag Shanghai och Calcutta. Jag skriver att Shanghai före 1949 var lika motbjudande som Calcutta.

Jag vet inte mycket om Shanghai, men hur kan ni skriva att Calcutta är en motbjudande stad? Den främling som kommer till Calcutta måste lära känna staden — först då kommer han att förstå dess charm. Ni har skadat Calcuttas anseende med denna anmärkning. Jag ber er ändra raden i nästa upplaga.

Naturligtvis har han rätt.

Sanningen om Calcutta — liksom om det gamla Shanghai eller adertonhundra-trettio-talets Paris — är att det är en vidunderlig metropol, ett jäsande revolutionärt centrum där nya tankar och nya lösningar föds ur de stora samhällskonflikterna.

Här står Bose staty. Trettiotalets store vänsternationalistiske ledare blev fyrtiotalets agent för Tyskland och Japan. Eller var det inte så?

Man kan säga att Bose under Andra världskriget gjorde vad Roy försökte under Första världskriget. Med hjälp av sina fienders fiende befria sitt land. Nu var dock inte Första och Andra världskriget riktigt samma sorts krig. Det fanns en olikhet mellan Kaisern och Hitler. Den Indiska Nationella Armé som Bose ledde var en hjälptrupp åt Hitler. Hade man frågat mig 1944 hade svaret varit enkelt och tydligt:

— Bose är en fascist.

Det var han kanske. Det var som Kali sade ofta svårt att se åt vilket håll nationalismen skulle gå. Den Bose som ännu var vänsterns älskling och ännu själv talade om det socialistiska Indien skrev ju redan 1934 *The Indian Struggle* som var ett uttryck för en nationalism på glid mot fascism. Men att beundra Mussolini var inte i Indien 1934 något ovanligt. Antiimperialismen var starkare än antifascismen. Den brittiska imperialismens verklighet gjorde hotet från fascismen otydligt.

Det finns andra tvetydigheter. I de rysk-tyska diskussionerna år 1940 hade Indien tillfallit Moskva efter Storbritanniens ne-

derlag. Frågan vem som lurade vem under dessa samtal är oklar. När Bose flydde från Indien var det med Indiens Kommunistiska Partis hjälp. Han flydde över Afghanistan och Sovjetunionen till Tyskland. Men i Tyskland ville inte Hitler träffa honom. Det skulle inte Moskva uppskatta. Samtidigt kopplades Indiens Kommunistiska Partis illegala apparat samman med de tyska och italienska underrättelsetjänsternas kontor i Kabul. Vissa delar av apparaten blev kvar hos tyskarna (av antiimperialistiska skäl) även när partiet som helhet svängdes över till att stödja briterernas krigsansträngningar senhösten 1941. Det tog partiets ledning några månader att svänga partiet från en politik som reellt innebar ett stöd åt axelmakterna till en linje som innebar ett så gott som totalt stöd åt briterna. Men när de lyckats genomföra detta då hade de också ställt partiet i motsättning till det indiska folkets nationella intresse. Quit-India kampanjen 1942 var en nationell rörelse. Men liksom Bose och hans följeslagare ställt sin nationalism i axelmakternas tjänst hade kommunisterna ställt sin sociala revolution i det sovjetiska utrikesdepartementets tjänst. Den nationella resningen blev utan verklig ledning. Jag menar att både Bose och kommunisterna svek Indiens folk.

Men kanske är fallet Bose dunklare än så? Han begav sig i u-båt från Tyskland till Japan i februari 1943. I Tyskland hade han misslyckats. När han kom år 1940 vägrade Hitler ju att träffa honom av hänsyn till Stalins intresse för Indien men efter det tyska angreppet på Sovjetunionen vägrade Hitler att ta ställning för Indiens självständighet. Bose lyckades få Japan och Mussolini i Italien att gå med på tanken om en deklaration om Indiens självständighet från Berlin, Rom och Tokyo men Hitler vägrade. Den legion Bose upprättat från indiska krigsfångar i brittisk tjänst tvangs svära Hitler trohetsed. Då lämnade Bose Tyskland.

Det finns ytterligare ett lager frågor. Bo-

se hade rest till Tyskland genom Sovjetunionen. Han sökte hålla kanaler till Moskva öppna under kriget. Den 21 maj 1945 talade han i radio från Bangkok. Han vände sig till Moskva och påminde om att hans Fria Indien hade en och endast en utrikespolitisk grundsats:

Den grundläggande principen för vår utrikespolitik har varit och kommer att förbli: Storbritanniens fiende är Indiens vän.

Japanerna sökte på alla sätt hindra hans försök att nå kontakt med Moskva. Den 15 augusti 1945 när Japan kapitulerat utfärdade Bose sin sista dagorder som överbefälhavare för de fria indiska styrkorna:

Kamrater

I vår kamp för att befria fosterlandet har vi nu överväldigats av en kris vi inte kunnat drömma om. Ni känner det kanske som om vi misslyckats i vår uppgift att befria Indien. Men låt mig säga er att detta misslyckande bara är av tillfällig natur... Det går många vägar till Delhi och Delhi är fortfarande vårt mål....

Från Bankkok flög så Bose och hans närmaste rådgivare Habib-ur-Rahman mot Dairen. De skulle ta kontakt med ryssarna. Fler platser kunde de japanska myndigheterna inte ställa till förfogande. 14.30 den 18 augusti skall det plan Bose flög med ha förolyckats vid starten från Taihoku i Taiwan. Bose skall ha omkommit och aldrig nått sovjetiskt territorium. Många menar att han överlevde men det är troligt att han faktiskt dog den dagen.

— Bose, säger Arun föräktfullt när vi tittar på hans staty, Bose var en fet bengali babu.

Jag är inte överens. Men jag är heller inte överens med det kommunistparti som har makten i Calcutta, de så kallade marxisterna. De hyllar Bose som en stor hjälte. De ser honom som en av sina föregångare. De är samtidigt hundraprocentigt trogna Moskvas utrikespolitik. De försvarar Vietnams invasion i Kampuchea och den ryska invasionen i Afghanistan.

Bose var ingen förrädare och han var ingen agent. Men han visar samtidigt att det förblir omöjligt att befria det egna landet med utländsk makt. Medlen förändrar målet. Det räcker inte att ha lång sked när man äter soppa med djävulen.

Statyn över Bose är en sinnebild för den radikala nationalismens tvetydighet. Det är en tvetydighet vi bör lära oss känna igen; både för att den präglar hela denna epok från Franska revolutionen och fram genom våra dagar då nationerna befriar sig (hur blir det annars möjligt att förstå att de vietnamesiska hjältar vi hyllade i går har blivit dagens bödlar mot laotier och kampucheaner? och möjligt att förstå att det både var rätt att helt ge dem stöd och helt fördöma dem) och för att vi måste kunna själva välja rätt handling i denna epok från Franska revolutionen och fram genom våra dagar då

imperierna kämpar om världsherraväldet och vi — nolens volens — får kämpa för den egna nationens existens för att den icke skall gå under i briterernas *Empire* eller Hitlers *Neuropa* eller Japans *Sam-välståndsområde* eller Förenta Staternas *Fria värld* eller Rysslands *Socialistiska statsgemenskap*. Epoken själv är tvetydig. Bose var ingen fet bengali babu!

På antikvariat i Paris hittade jag år 1975 en bok bunden i brunt helklotband med guldtryck. Den var på engelska. Den handlade om 1857 och den var författad av någon som blott kallade sig "An Indian nationalist". Den boken saknar såväl tryckort som tryckår. Men den ger en nyckel.

År 1907 satt en tjugotreårig student från Indien och skrev på ett manuskript. Hans namn var Vinyak Damodar Savarkar och han var från Bhajur vid Nasik utanför Bombay. Hans far var en liten jordägare och penningutlånare. Han satt och skrev på marathi. Titeln på manuskriptet var: *Det indiska befrielsekriget år 1857*. Han förklarade:

Den nation som inte har något medvetande om sitt förflutna har ingen framtid. Lika sant är att en nation måste utveckla sin förmåga icke blott att åt sig erövra sitt förflutna utan också att veta hur detta förflutna skall användas för att främja det kommande. Nationen bör vara sin egen historias herre och icke dess slav... Känslan av hat mot muslimerna var rättvis och nödvändig på Shivajis tid — men en sådan känsla vore orättvis och dåraktig om den uppammades nu blott för att den var hinduernas dominerande känsla på hans tid.

Avsikten var som han senare framhöll i en artikel att skriva en sakligt riktig historia som skulle inspirera folket att åter resa sig och med vapen i hand befria fosterlandet från inkräktarna.

Savarkar menade att om de indiska soldaterna insåg sin situation, lärde av 1857 och reste sig mot sina officerare skulle det brittiska väldet i Indien störtas. Detta välde vilade på bajonetterna; det gällde att vända bajonetterna mot förtryckarna.

Den bok den unge studenten skrev i London 1907 är lysande.

Redan under arbetet med manuskriptet försvann två kapitel. Detektiver från Scotland Yard hade stulit dem. Savarkar misstänktes av de brittiska myndigheterna för intellektuellt subversivt arbete och de övervakade honom noga. Världsväldet över vilket solen aldrig gick ner (och på vilket blodet aldrig torkade, som Ernest Jones sagt) fruktade ordet.

Manuskriptet smugglades till Indien trots de brittiska myndigheternas kontrollåtgärder. Britterna gjorde omedelbart polisrazior mot ledande tryckerier i Maharashtra. Då britterna nu övervakade tryckerierna fick manuskriptet smugglas tillbaka till Europa. I Paris återfann den unge studenten sitt manuskript. Det gjordes ett misslyckat

försök att trycka boken i Tyskland. Därefter beslöt man översätta manuskriptet och trycka det i England.

Men den brittiska polisen vakade. Boken förbjöds. Savarkar frågade myndigheterna i ett öppet brev:

Hur vet myndigheterna att boken är så farlig att den måste förbjudas innan den är publicerad, innan den ens är tryckt? Antingen har regeringen en kopia av mitt manuskript eller inte. Om regeringen har en kopia varför åtalas jag inte ... om den inte har en kopia, hur kan den veta något om innehållet?

Ingen brittisk tryckare vågade åta sig arbetet med boken. Intelligence Department hade kontakt med sina kolleger i Frankrike och hotade de franska tryckarna; inget franskt tryckeri vågade åta sig uppgiften. Men man fann en holländsk tryckare som i hemlighet tryckte en upplaga. Denna upplaga smugglades in i Frankrike. Därifrån spreds den till Indien. De exemplar som sändes till Indien försågs med falska pärmar och utgavs för att vara en roman av det anständiga slaget: Dickens' *The Pickwick Papers*.

År 1910 gjorde britererna en av sina periodiska upprepningsaktioner i Indien. De sökte krossa motståndsrörelsen. De hängde några, fängslade andra. Savarkar själv arresterades den 13 mars 1910 i London och transporterades till Indien. Den 31 januari 1910 dömdes han till livstidsdeportation och fördes till briterernas djävulsö i Andamanerna.

Vi lämnar för ögonblicket Savarkar i sitt fängelse. Han förblev inte tjugotre år hela livet. Men boken bestod. Och denna bestående bok kom att spela en stor roll i den indiska frihetskampen.

År 1910 fanns 30 000 immigranter från Indien på Förenta Staternas västkust mellan Vancouver och San Francisco. De flesta var från Punjab. De var utsatta både för rasförtryck och utslagning men de hade dock en politisk och medborgerlig frihet som var otänkbar där britererna härskade. De utgjorde basen för Ghadarpartiet. Ghadar betyder Uppror. De hade tagit namnet från upproret 1857. Deras målsättning var:

Att störta imperialismens Raj (välde) i Indien och i dess ställe bygga upp en rationell republik grundad på frihet och jämlikhet. Detta mål kan blott nås genom väpnat nationellt uppror. Varje medlem av Ghadarpartiet är förpliktad att delta i kampen mot slaveri varhelst i världen den pågår.

Både för att finansiera sin verksamhet och för att sprida Upprorets budskap tryckte de en upplaga av Savarkars bok i Förenta Staterna. Deras arbete förde till den näst största resningen mot britererna i Indien. Britterna hämnades. Tvåhundrafemtio patrioter hängdes. Ghadarpartiet hade utnyttjat motsättningen mellan de brittiska och tyska imperialisterna under det Första världskri-

HELGE RUBIN

get. Men de var inte — som britterna och deras historieskrivare sökt göra gällande — tyska agenter. I det avtal som träffades mellan tyska regeringen och den indiska revolutionskommittén hävdade de indiska representanterna:

Den finansiella hjälp som erhålls från den tyska regeringen kommer av de indiska revolutionärerna att behandlas som ett nationellt lån vilket skall återbetalas när Indien blir självständigt. Tyska militära enheter äger icke rätt att beträda indisk jord.

Det var till dessa indiska patrioter i San Francisco som fader Martin/Narendranath Bhattacharya/M. N. Roy (s. 269) anlände. Och när han i debatterna med Lala Lajpat Raj tog avstånd från nationalismen och gick över till att se den proletära revolutionen, världsrevolutionen som det indiska folkets utväg då kom han också att ändra uppfattning om 1857. Socialismen tycktes kräva av honom att han så avsvor sig sin tidigare nationalism att 1857 nu för honom blev

den döende feodalismens sista ryckning ... ett militärt myteri ... av objektivt reaktionär karaktär...

Roys ställningstagande — vilket i och för sig som han själv egentligen påpekar hade sina rötter i den bengaliska renässansen och de bengaliska intellektuellas handlande under adertonhundratalet — förde honom till en begynnande konflikt med Lenin i Komintern och till en direkt konflikt med Mao Tsetung när Roy som Stalins ombud skulle hjälpa kineserna göra revolution och så småningom förde det honom ut till en märkligt isolerad position i indisk politik. Vad värre var, det kom att prägla ledningen för den indiska kommunismen. Den sociala kampen kom att skiljas från den nationella och kommunisterna gjordes underordnade Moskvas tillfälliga utrikespolitiska intres-

sen och så småningom blev de officiella kommunistpartiernas ledning ombud för den ryska imperialismen så som bengaliska renässansintellektuella blev ombud för den brittiska imperialismen mot Indiens folk.

År 1944 utgavs en ny upplaga av Savarkars bok. Då i Japan. Det var Rash Behari Bose — han som en gång kastade bomben på Lord Hardinge — vilken levde som politisk flykting i Japan och organiserade motstånd mot britterna som samman med Subas Chandra Bose gav ut boken om 1857 till hjälp och ledning för soldaterna i deras Indian National Army.

Det Subas Chandra Bose försökte göra var vad Ghadarpartiet sökt göra under Första världskriget. De indiska soldater som under japansk ledning gick till kamp mot britterna bar Savarkars bok med sig. Denna av britterna i Indien förbjudna bok var deras inspiration. Det var också till den Bose hänvisade i sin sista dagorder innan han störtade på sin flygning till Dairen där han skulle söka ryskt stöd för sin indiska nationalism då det tyska visat sig obrukbart och det japanska brutits.

Många vägar bär till Delhi.

Också nationalismen hade hamnat i imperialismernas sold. Cirkeln tycks sluten.

Det är nödvändigt att gå två steg tillbaka och därifrån få ett perspektiv framåt:

När Vinyak Damodar Savarkar var femton år hängdes bröderna Chapekar. De hade skjutit två brittiska officerare som var på hemväg från regeringsbyggnaden i Poona där de deltagit i firandet av drottning Viktorias diamantjubileum som drottning. Bröderna Chapekar hängdes och Vinyak Damodar Savarkar svor att hämnas deras död genom att kämpa för att fördriva de brittiska ockupanterna från Indien.

När han var sjutton år bildade han sin första politiska organisation — dess mål var Indiens politiska självständighet och

medlet var det väpnade upproret. Inspirationskällan var Mazzinis Unga Italien.

Men både Mussolini och Gramsci stammar från Mazzini; både fascister och partisaner hänvisade till det Unga Italien. Savarkar själv gick vägen mot militant och mörk hinduisk reaktion. Han släpptes ur fängelset 1937 men kunde inte samarbeta med den officiella nationalismen som tycktes stå för långt åt vänster. Han deltog i det ideologiska förarbetet till massakrerna på muslimer vid delningen och år 1948 misstänktes han för delaktighet i mordet på Gandhi och ställdes inför rätta men frikändes. Därefter drog han sig undan politiken. År 1962 rådde han dock Nehru att marschera mot Peking och avgöra gränsfrågan genom ett stort och segerrikt krig. 1966 avled han. Men hans bok består.

Statyn över Bose är en staty av ett stort nederlag. Men egentligen borde det vara en dubbelstaty. Bredvid Bose borde stå M. N. Roy. De var båda bengaler och båda revolutionärer. De tog ställning till samma problem men drog olika slutsatser och praktiken visade att såväl Roys revolution utan nationella rötter som Boses nationalism utan sociala rötter bet sig själva i svansen; blev självförtärande och destruktiva.

Den tjugotreåriga Savarkars bok är fortfarande viktig och läsvärd. Det är fortfarande nödvändigt att ta ställning för 1857. Det parti i Indien som förmår göra det och knyter an till traditionerna från 1857 och Ghadar och förmår förena traditionerna från såväl den bengaliska renässansen som sepoer och upproriska bönder och kastlösa som rest sig kommer att skapa det fria, demokratiska och socialistiska Indien som både Bose och Roy trodde sig arbeta för. ■

Jan Myrdal

Denna text är en redigerad version av kapitlet "Dom över döda" ur "Indien väntar" av Jan Myrdal och Gun Kessle.

Långt ifrån kaos

Gatans folk – gatans lag

Calcutta — kontrasternas stad. Kontrasten mellan enorm rikedom och gatufolkets fattigdom. Till det yttre förefaller allt vara kaos.

William Smith visar dock att detta samhälle av hemlösa fattiga har sina egna regler och följer sina egna lagar.

Calcutta är förmodligen den enda staden i världen som folk besöker inte endast för att studera arkitekturen, beundra monument, besöka museer eller för att roa sig; dit reser man även för att chockeras. Under flera årtionden har journalister vallfärdat dit för att göra reportage om stadens fattigdom och misär. De promenerar ut från "The Great Eastern Hotel" — en pompös och förfallen relik från det indiska imperiets förlutna — inventerar tiggarna och uteliggarna som ligger hopkrupna framför hotellet, skakar sina huvuden och konstaterar att detta samhälle står på gränsen till ett totalt sammanbrott. Dessa fattiga på Calcuttas gator symboliserar Indiens — Asiens — ja, hela den tredje världens hopplöshet. De utgör både en skrämmande verklighet och ett mysterium.

Följande rader är representativa:

De är ett okänt folk, som om de levde långt inne i en papuansk djungel. Inga sociologiska undersökningar beskriver deras samhälle... De befinner sig utanför ekonomin, de är vare sig producenter eller konsumenter, de bildar inga intresseorganisationer och har sällan sina identiteter inskrivna i några offentliga register. Ingen tycks veta varifrån de kommer, vad de lever av och vad de anser om livets mening eller om Kongresspartiet.

(Folke Isaksson & Stig T. Karlsson,
Har Indien en Chans?
Rabén & Sjögren, 1969, S. 95)

Bekvämare

Ingen vet exakt hur många människor som bor på Calcuttas gator och lika litet vet man hur många innevånare staden har inalles. Stadens befolkning beräknas vara mellan 8-10 milj. — ingen vet säkert. Människor har bott på Calcuttas gator sedan staden grundades 1690 och västerlänningar har alltid funnit detta förbryllande. Men inte alla som sover på gatan är hemlösa. Under sommaren är det faktiskt bekvämare att sova utomhus. I Calcutta kan luftfuktigheten bli mycket hög — ända upp till 100 % — och temperaturen ligger på + 20-30 ° även under natten. Under dessa omständigheter kan det vara nästan omöjligt att sova inomhus utan luftkonditione-

THOMAS BIBIN

ring som dessutom ytterst få har. Under de heta månaderna är det många husägare som läser sina dörrar, stoppar nycklarna i fickan och flyttar sina sängar upp på hustaket eller framför huset och sover utomhus. Detta kan vara den enda möjligheten att få lite sömn.

Men tillbaka till uteliggarna. Hur är det möjligt att leva ett liv på trottoaren? Vad äter de? Hur överlever de? Gatufolket inte bara överlever, de gifter sig, bildar familj och detta fortgår i generation efter generation. Verkligheten är när allt kommer omkring inte så mystisk som ovanstående citat vill göra gällande. Efter Indiens delning 1947 och krigen mot Pakistan 1965 och 1971 strömmade många hundra tusentals flyktingar till Calcutta, men den ständiga, dagliga tillströmningen består av de fattiga från landsbygden. De flesta kommer från delstaten Västbengalen vars huvudstad är Calcutta. Många kommer från de två delstaterna i väster, Bihar — Indiens fattigaste delstat — och Uttar Pradesh — Indiens folkrikaste; andra kommer från Orissa i söder och några kommer från Andhra Pradesh och Tamil Nadu i sydligaste Indien. Ett fåtal kommer från övriga delar av Indien. Varför kommer de till Calcutta? Varför byter de livet i byn mot ett liv på Calcuttas trånga, smutsiga gator? Svaret är enkelt: i Calcutta kan man överleva. I Calcutta kan man äta. I byn svälter man. I Calcutta finns det hopp. Calcutta är de fattigas sista tillflyktsort.

Industriellt centrum

När det skrivs om Calcutta, beskrivs staden som en gigantisk slum, fylld med svältande människor, lik, råttor och sönderfallande hus. Trots denna framställning är Calcutta centrum för industri och handel och dominerar en av Indiens rikaste regioner, nämligen Västbengalen. Förutom att en stor del av Indiens ris, vete och andra jordbruksprodukter produceras där, har man kolgruvor, jutfabriker, stålindustri samt verkstäder. 40 % av Indiens export går genom Calcuttas hamn. Slutligen, i och omkring staden bor 15 miljoner människor och detta betyder småaffärer, småindustrier, kontor, restauranger och offentliga serviceinrättningar som i sin tur betyder många arbetstillfällen. När en bonde blir bortdriven från sin jordlott på grund av skulder till jordägare eller penningutlånare styr han kosan mot staden. Varje cyklon, översvämning, torka och dålig skörd driver den fattige till staden, ty där finns arbete. Många bönder har släktingar, vänner eller åtminstone någon granne från byn boende i staden, och har sålunda någon att vända sig till vid ankomsten. I Västbengalen är landsbygden indelad i distrikt som på bengali kallas för *rājyas*, bokstavligen kungadöme, dessa har en sammanhållande inverkan på sina innevånare och därför söker sig nykomlingen till den stadsdel där människor från hans eget *rajya* bor. Man hjälper sina egna. Detta gäller också dem som kommer från andra delstater i Indien. I ett fall lade en butiksägande sikh märke till en annan sikh som tiggde på gatan där affären låg. Sikherna tillhör en sammansvetsad mindre religion som härstammar från Panjab och de flesta är affärsmän, mekaniker, soldater och chaufförer. Till att börja med brydde sig affärsinnehavaren inte om tiggaren, men efter några dagar gick han ut och började prata med honom. Tiggaren berättade att han förlorat allt och var tvungen att tigga för att kunna äta. Affärsinnehavaren, fylld av medlidande (och kanske även besvärad av denna fläck på sikhernas status) gav tiggaren lite pengar och en tågbiljett tillbaka till Panjab. Kanske är detta ett undantagsfall men även de fattiga kan om inget annat inviga sina nyanlända landsmän i knepen att leva i Calcutta

och göra övergången till det nya livet mindre mödosam.

Mutar in trottoaren

Nykomlingarna blir inte bara uteliggare, de bosätter sig på trottoaren. Så snart någon ockuperat en bit av trottoaren tillhör den honom. Här kommer man att leva, gifta sig, föda barn, uppfostra dem och dö. Vatten får man från kranar eller brustna vattenledningar, och en vanlig syn i Calcutta är lerbrunt vatten som bubblar upp ur marken liksom från en naturlig källa. I detta vatten badar man, tvättar sina kläder och lagar sin mat. För att laga maten gör man upp en eld mellan några tegelstenar på vilka man sätter kokkärlet. Nytvättade kläder hängs upp på staket eller buskar för att torka i solen. Under torra perioder bjuder inte gatuboendet på några större problem, värre är det under monsunperioden. Regnet kan vräka ner oavbrutet under dygn och gatuborna måste söka skydd. Somliga bygger regnskydd av kartong, plåtburkar och träbitar, andra flyttar in i garage, cykelskjul, trappuppgångar eller vad som helst som ger skydd från regnet. Där det finns vakter försöker man muta dessa med småmynt eller med en natt men en av familjens flickor.

Gatufolket saknar inte hem, de saknar tak. Trottoaren är deras hem. Ibland åker man till sin hemby för att besöka släktingar och vänner eller för att tillfälligt arbeta under skördesäsongen, sen återvänder man till sitt gatuhem. Om man är borta endast ett par dagar, bevakar grannarna trottoarstycket, eller också lämnas en av de gamla i familjen kvar för att ta hand om det. Är man borta en längre tid tar man alla tillhörigheter med sig och hänger upp en trasig lerkruka och visar på detta sätt att den biten av trottoaren är upptagen. Detta respekteras och ingen annan ockuperar trottoaren i ägarens frånvaro.

Tiggeri

Det första nykomlingen behöver när han anländer till Calcutta är en adress. Utan adress får man inget ransoneringskort och utan ransoneringskort är ris och annan basmat mycket dyrare. I många fall har man en vän eller släkting med adress; de som bor bredvid en butik eller i en trappuppgång med en vänligt sinnad ägare använder sig av dennes adress. De villor som de fattiga tog i besittning under oroligheterna 1947

efter det att ägarna försvunnit ger många av gatufolket den nödvändiga adressen. Med ransoneringskort kan man köpa mat billigt men till det behöver man likväl pengar. Ett sätt att få ihop lite pengar är det som är mest iögonfallande på utlänningar: tiggeri. För somliga familjer är detta en traditionell sysselsättning. Om man bor ett tag i Calcutta märker man att samma tiggare håller till på samma plats på samma gata år efter år. Tiggeriet är organiserat och för sin del av gatan betalar tiggaren en viss avgift till den lokala gangstern och lämnas ostörd att tigga utan konkurrens. För både hinduer och muslimer är välgörenhet en religiös plikt och detta håller många vid liv. T o m herrelösa hundar, misshandlade och föraktade, matas med köksavfall för att de ska överleva. Tempel och religiösa samfund utspisar regelbundet hundratals vid soppkök, och tiggare samlas i närheten av templen för att dra nytta av de fromma. En välgörenhetskälla är tvevelaktiga affärsmän — svartabörshandlare och dylika — som kan utspisa stora skaror för att döva sina dåliga samveten. Det händer att limousiner ägda av dessa orättmätigt rika stannar vid trottoaren och tjänare kliver ur för att ur kärll fördela mat till överraskade uteliggare. Många gamla etablerade familjer har som tradition att dela ut mat. Familjen Rajendra Mallik i norra Calcutta utspisar 200 tiggare varje dag sen artonhundratalet. Varje fredag delar muslimska affärsägare och husfäder ut småpengar till sina trosfränder. Vid religiösa och privata fester är det vanligt att mat distribueras ut. Vid bröllop och liknande högtider samlas tiggarna vid ingången eftersom de vet att matresterna kommer att ges till dem. Somliga plockar mat från soplärar stående bakom restauranger och hotell. Andra får halvruetna grönsaker och frukt, fiskhuvuden och annat avfall som ligger på salutorgen eller så plockar de upp linser och risgryn som ligger utspridda på marken.

Pappersamlare

Tiggare och avfallssamlare står längst ner på samhällsstegen och är i minoritet. De flesta uteliggarna arbetar. En vanlig syn är människor med stora säckar slängda över axeln som samlar papper och kolbitar. Pappersamlarna plockar upp varje liten pappersbit — tidningar, omslagspapper, broschyrer — de kan finna för att sedan sälja det. Under den torra säsongen inbring-

HELGE RUBIN

är ett kilo papper omkring 75 paysa (100 paysa = 1 rupee = 75 öre) och under regnperioden när papperet är tyngre bara hälften. En papperssamlare kan få ihop mellan 5 och 10 kilo dagligen och tjänar tillräckligt för att klara sig. Andra går till skräddare och får eller köper tygbitar för en liten penningssumma och återsäljer på liknande sätt. En del samlar kolbitar som de plockar ur askan som är dumpad i sophögar på trottoaren. De hopsamlade kolbitarna tvättas och säljs till gottaffärer och *dhobis* (ambulerande manliga tvättgummor). Till skillnad från sötsaker i norra Indien är de bengaliska baserade på mjölk: stora kvantiteter av mjölk kokas ihop till en tjock massa från vilken allehanda sötsaker tillverkas. För detta tidskonsumerande tillagningssätt behövs en långsam glödande eld och det bästa bränslet för detta ändamål är andrahandskol. *Dhobis* använder kolen för att hetta upp väldiga vattenkittlar i vilka de kokar tvätten. Kolsamlarna betalas cirka 50 paysa för ett kilo kol och de utnyttjas ofta av gottförsäljarna.

Annat stoff som samlas upp från gatorna är ko- och buffeldynga. Dyngan blandas med halm och vatten och formas till kakor som trycks fast för att soltorka på taket, murar, trottoarer, ytterväggarna till hus vars ägare inte har några invändningar att göra mot detta, ja, t o m på telefonstolpar. Slutprodukten, den torkade kodyngkakan — *ghūte* — är det billigaste och vanligaste bränslet. Det ger en stadig långsamt brinnande och rökgig låga. Under vintern när temperaturen går ner till + 15° eller + 10° är gatorna kantade med hundratals eldstäder, dvs överbyggda plåthinkar eldade med kodynga, och runt dessa kryper de fattiga ihop för att få lite värme. Lufte fylls med en kvävande tjock, grå rök som reducerar sikten till ett par meter. Priset på *ghūte* bestäms av dess kvalitet och form. Alla dessa yrken eller sysslor har som resultat att det inte finns mycket av värde kvar på Calcuttas gator; allt som kan återanvändas tas om hand. Det enda som återstår är högar av aska och berg av tömda gröna kokosnötskal — den färska gröna kokosnöten levererar den dryck som förmodligen är den mest vanliga i Calcutta, nämligen kokosnötsmjölk. Det är imponerande att se hur lite som går till spillo.

Ett liknande näringsfång bedrivs av lumpsamlarna som dagligen går omkring från bittida till sent och samlar flaskor, gamla tidningar, gamla skor, cykeldelar och kasserat hushållsgeråd. För

dessa saker betalar de och levererar sen till lump-handlare som ger dem en liten kommission. Eftersom mycket av skräpet de köper betalas efter vikt bär de med sig vågskålar. Hushållen förutsätter att de är skojare och behandlar dem med misstro.

Bärare

Bärare är påtagliga överallt, ofta böjda under omöjligt stora bördor, ibland burna på huvudet med endast en ring av hopvirat tyg som huvudskydd. För att få sådana arbeten är det inte så mycket styrka som är nödvändigt utan snarare pålitlighet. Ingen affärsinnehavare skulle lita på en nykomling direkt från landet att bära ett lass av hans varor, han misstänker med rätta att hans varor skulle bli bortburna och aldrig bli sedda igen. Så bärare kan endast de bli som har varit etablerade i grannskapet en tid, och tjänat sitt levebröd på andra sätt. En del är anställda vid salutorgen där de står med mässingsmärken som intygar att de är officiella bärare. De bär kundernas bördor. I Indien där arbetskraft är billigt finns det ingen som i onödan slösar sin energi på att fysiskt anstränga sig när någon annan kan göra det för några småslantar.

Vida bättre möjligheter ges de som äger eller kan hyra en *thelāgāri*. *Thelāgārin* är en 2 1/2 meter lång konstruktion, tillverkad av tungt timmer och monterad på två i mitten sittande bilhjul. Ordet betyder skjutkärra och den kan ta förvånansvärt stora lass när den skjuts, dras och manövreras fram genom gatorna av en eller flera män. Med en *thelāgāri* kan man tjäna 10 till 15 rupees per dag, en mycket god lön som ställer innehavaren på samma inkomstnivå som en lägre medelklass-bengali. Kruxet är bara att man tjänar så mycket när man ges någon last att frakta. De kan få vänta i flera dagar på att få något uppdrag.

Rikshawallas

Vidare finns också urtypen rikshawallas. Calcutta är den enda staden i Indien med handdragna rikshaws. Eftersom dessa ansågs vara förnedrande bannlystes de i alla delar av Indien men när detta skulle genomföras i Calcutta gick rikshawallas i strejk och stadsledningen blev tvungen att ändra ståndpunkt och tillåta dem att fortsätta med sitt yrke. Anledningen till deras våldsamma protester var av ekonomisk natur: en handdragen rikshaw kostar några tusen rupier

medan en cykelrikshaw är dubbelt så dyr och därför ouppnåelig för de flesta. En handrikshaw har dessutom fördelen att vara mera lättmanövrerad på de smala, trånga gatorna, med ständig folkträngsel. Endast i själva centrum av staden kan man se dem. Utanför gränserna till innerstaden försvinner handdragna rikshaws och cykelrikshaws blir de mera vanligt förekommande. Ingen går över på den andres territorium eftersom det skulle kunna leda till bråk. De som inte äger sin egen rikshaw betalar hyra för den. När de väntar på körningen sitter de i sätet och ringer i små klockor för att göra förbigående uppmärksamma på att de är tillgängliga. Den bästa tiden för en rikshawalla är under regntiden då till och med den knussligaste bengal föredrar att betala för en skjuts hellre än att vada i knädjupt smutsigt vatten som översvämmar gatorna.

TOMMY SUNDBROM

Somliga tjänar sitt levebröd där de bor genom att sälja frukt, grönsaker eller krimskrams på gatan. Varorna köper de antagligen från en grosshandlare eller så har de dem med sig från byn. Andra använder sina ransoneringskort och köper ris som är subsiderat och återsäljer en del av det till marknadspriser. De som har lite utbildning etablerar sig som astrologer eller spår i händer sittande på trottoaren med sina astrologiska tabeller framför sig och berättar för de nyfikna om framtiden för en blygsam penning. En del klär ut sig som heliga män — *sādhus* — och lever på människornas godtrogenhet.

Naturligtvis finns de som lever utanför lagen. Ett vanligt obetydligt brott är rissmuggling från landet men det förekommer även inbrottstjuvar, prostituerade och ficktjuvar. På bengali kallas ficktjuven poketmar, fick-avlägsnare eller -skärare. Männen, klädda i den traditionella bengaliska dressen — *dhoti* och *lungi* — längder av tyg svept omkring nederdelen av kroppen, har sina pengar inknutna i tyget. Således utvecklades metoden att skära av knuten utan att låta ägaren märka det. Samma metod har visat sig lämpad även för fickor på västerländska byxor; nederdelen av fickan skärs upp och plånboken glider ut i handen på tjuven. Några mycket skickliga *po-ketmars* för in små bitar av rakblad under naglarna och kan öppna en ficka på en sekund utan att bli upptäckta. Den bästa tiden för en ficktjuv är de stora festivalerna och avlöningsdagarna. Arbetarna betalas en gång i månaden och i kontanter (att lösa in en check på en bank kan vara en enorm tidskonsumerande affär), så tjuvarna blandar sig på de folkfyllda gatorna eller ännu bättre, de plundrar sina offer i de packade bussarna och spårvagnar där de blir ett lätt byte. Med tanke på den enorma fattigdomen skulle man kunna frestas tro att Calcutta är en farlig stad, men så är inte fallet. Våldsbrott är relativt ovanliga om man bortser från det politiska våldet. Man kan lugnt promenera genom staden även mitt i natten utan att bli utsatt för någon fara.

Calcutta kallas ofta för kontrasternas stad, kontrasten mellan enorm rikedom och gatufolkets fattigdom är påtaglig. Till det yttre förefaller allt vara kaos, men detta samhälle av hemlösa fattiga har sina egna regler och följer sina egna lagar. De har överlevt och kommer utan tvekan att fortsätta att överleva. Kanske det till och med överlever oss. ■

Skrifliga källor
Asim Mukhopādhyāya: *Phutpāter bāsindā*, Calcutta 1381 B.S (1976)
Binay Ghosa: *Kalkātāhsaharer iitbrtta*, Calcutta 1975
Ananda Bājar Patrikā

William Smith

William Smith är docent i nyindiska språk vid universitet i Stockholm.

”Calcutta rör sig i en rytm som får alla väggar och stolpar att svänga och dansa”. Det citatet av Tagore gäller än idag. Kulturen frodas inom såväl litteratur, musik, film, konst och teater.

Det skriver här Gajendra Kumar Ghose, redaktör för den i Sverige publicerade bengaliska kulturtidskriften Uttor Probashi.

När jag kom till Tyskland i början av 60-talet var det första jag hörde en schlagersång: *”Kalkutta liegt am Ganges. Paris liegt an der Seine... Dass ich so verliebt bin dass liegt an Marlin”*. En kärlekssång som inleddes med Calcutta!

Jag försökte lyssna på sången var helst den spelades, och mitt hjärta fylldes med glädje och stolthet. På frågan om varifrån jag kom svarade jag stolt Calcutta.

Sedan dess har två decennier flytt. I dag är Calcutta för européer inget annat än en ”slumstad”, västvärldens typexempel på fattigdom och underutveckling i tredje världen, med fattiga människor som lever på gatan, med spetälska, vildspringande sjuka hundar, där sophögarna tornar upp sig och där man sover på trottoarerna.

Jag ser ofta dessa bilder på TV och i tidningar. För folk i allmänhet som enbart lutar till dessa nyheter verkar Calcutta inte vara annat än Helvetet på jorden.

Kulturell renässans

Calcutta är ingen gammal stad. Den brittiske handelsmannen Job Charnock grundla-

Än blommar kulturen i Indiens Paris

Gajendra Kumar Ghose

de staden så sent som 1690. Det blev Brittiska Indiens huvudstad.

Universitetet uppfördes efter västerländskt mönster, och genom dessa kom västerländsk utbildning att påverka stadens kulturliv.

Under 1800-talet ledde detta fram till en kulturell pånyttfödelse för hela nationen, som blivit känd under namnet den ”Bengaliska renässansen”. Berömda författare, dramatiker och litterära personligheter från den tiden var Raja Ram Mohan Roy, Vidyasagar, Bankim Chandra, Madhusudan Dutta och Devendranath Tagore. Tillsammans med många andra genomförde de en kulturrevolution mot stelnade stilideal, som väckte Bengalens yngre generation.

Henry Vivien Derozeo (1800-1831), en ung lärare, verkade samtidigt som fritänkare, och inspirerade med sina revolutionära idéer de unga upproriska. Deras rörelse kallades ”Young Bengal”, och denna inledde en kamp mot förkvävande religion, fördomar och vidskepelse.

Redan tidigt deltog sålunda Calcuttas unga aktivt i upprorsrörelser. Bengalen

kom senare att spela en avgörande roll i kampen för Indiens självständighet. Och även i dag glöder upprorselden bland stadens ungdomar.

Teater

Teater och högtstående sanskritdrama har gamla anor i Indien. Calcutta blev först med att också uppföra dramer i europeisk stil, och under 1900-talet har drama och teater blivit den viktigaste underhållningen i staden.

Många välkända dramatiker som Dinabandhu Mitra, Madhusudan Dutta och Girish Ghose har varit väsentliga för dramatikens utveckling. I dag gläder ett otal teaterensembler, såväl professionella som amatörer, en intresserad teaterpublik. Nandikar, Little Theatre, Bahurupi, Gana Natya Sangha, Calcutta Puppet Theatre är några. Tilläggas ska att det bara är i Calcutta som man ständigt kan få se teater på många olika indiska språk.

Vid sidan om den konventionella teatern är i dag s k Jatra populärare än någonsin. Jatra är också en traditionell konstform,

KRASS CLEMENTS/BILDHUSET

Av engelsmännens högtflygande imperiedrömmar återstår i Calcutta endast gravstenar

där publiken omger scenen på alla sidor.

Musiken

Musik och dans utgör en viktig del av Calcuttas kulturliv. Rabindra Bharati-universitetet är ett centrum för utbildning inom all klassisk indisk musik. Dessutom sker vid musikskolorna Dakhini och Rabi-tirtha utbildning specialiserad på Rabindra-nath Tagores musik, sång och dansdramer.

De stora konsertscenerna i Calcutta är Rabindra Sadan, Academy of Fine Arts samt Netaji Indoor Stadium. Så gott som varje kväll året runt framförs ett stort utbud av konserter. När de riktigt berömda musikerna, som Ravi Shankar och Ali Akbar Khan, uppträder handlar det om kvällskonserter. Men i regel varar konserter hela natten, under vilka det bjuds på musik av olika slag: Klassiskt, Tagore-musik, Nazrul Islam-musik, folkmusik och baul-sång. Dessa varierade konsertprogram går under namnet Jalsa, och är oerhört populära i Calcutta.

Årets höjdpunkter utgörs av de stora religiösa festivalerna, av vilka ingen överglänser hinduernas Durga Puja på hösten. Under festivalerna uppföres stora tält runt om i staden, och där bjuds det på Jalsa nätterna igenom.

Filmen

Indiens filmindustri, en av de största i världen, föddes i Calcutta. Numera är Bombay och Madras större när det gäller antal produktioner, men där produceras mestadels kommersiella filmer av lägre konstnärlig halt.

Därför föredrar Satyajit Ray, Mrinal Sen, Aparna Sen och flera andra stora filmskapare att göra film i Calcutta. Dessa filmer gör konstnärlig film av hög internationell klass.

Även intellektuellt har Calcutta blomstrat med många geniens hjälp. Tagorefamil-

New Market nerbränt

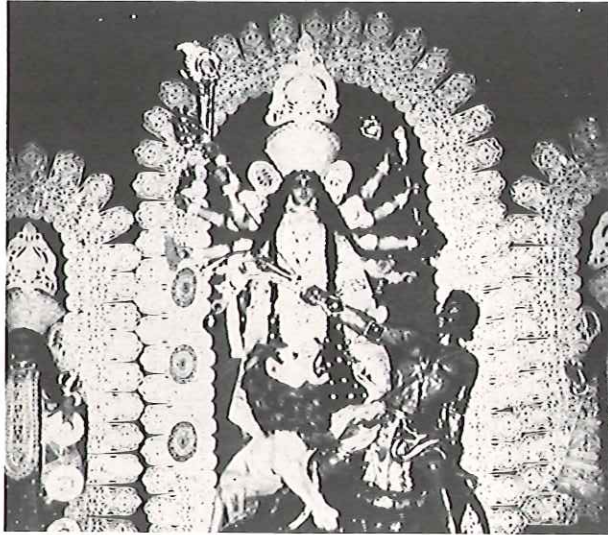
Natten till den 12 december 1985 brann Calcuttas berömda New Market ner till grunden. Det vackra byggnadskomplexet i Calcuttas centrum, som innehöll ca 600 basarbutiker blev 111 år gammalt. Antikvariska myndigheter hade länge kämpat för att bevara den historiska byggnaden.

Men för de styrande i Calcutta har New Market varit en nagel i ögat, med dess extremt låga hyror mitt i stan.

Glöden hann inte ens svalna förrän Calcuttas borgmästare Kamal Basu presenterade färdiga ritningar på nya moderna shoppingkomplex, i 14 respektive 4 våningar, som ska uppföras på New Markets plats.

Uppröjningen skulle därför inledas omedelbart.

Att branden inte var en olyckshändelse är uppenbart.

Årets höjdpunkt i Calcutta är firandet av den hinduiska modersgudinnan Durga, på hösten. Pandals, små tempel, uppföres i varje kvarter.

jen i Jorasanko är ett exempel, vars trämste företrädare var Rabindranath. Han blev den förste nobelpristagaren i litteratur från ett land i Afrika eller Asien.

Sedan dess har Calcutta förärats med ytterligare två nobelpris. Dr C V Raman fick fysikpriset för forskning som han bedrev vid Calcuttas universitet. Och för några år sedan erhöll Moder Theresa fredspriset för sitt arbete för de fattiga i Calcutta. Till dessa kan man också foga Roland Ross, engelsman som fick medicinpriset 1902, för sina rön kring malaria som han studerat vid P G Hospital i Calcutta.

Rikt språk

På många sätt kan man jämföra Calcutta med Paris när det gäller rikedom av kultur och konst. Liksom Paris drar till sig uppmärksamhet från hela Europa är Calcutta den stora metropolen i Indien.

Det bengaliska språket bidrar därtill. Det är det rikaste och mest avancerade av de moderna indiska språken. Författare som Bankim Chandra, Rabindranath Tagore, Saratchandra och många andra skrev på bengali, och genom sitt skapande har de påverkat även de andra indiska folkspråkens litteratur.

Calcutta är också berömt för sin konst. The Indian Society of Oriental Art grundades i Calcutta redan 1907. Stora konstnärer som Abanindranath Tagore, Nandalal Basu m fl väckte en känsla för modern konst kring sekelskiftet.

Bland konstskällskap i Calcutta kan nämnas: Canvas Artist Circle, Painters -80, Young Artists, Society of Contemporary Artists, Calcutta Painters, Silence, Resonance och Contrivance.

Entusiasm

Stora högtidsdagar som den bengaliska nyårsdagen och Rabindranath Tagores födelsedag i juni firas med Jalsa, teater och musikedramer i varje kvarter. Då sjungs Tagore-sånger, läses Tagore-poesi och framförs Tagore-operor. Hela staden jublar.

Samma förhållande gäller under de religiösa festivalerna, Durga Puja och Kali Puja bland hinduerna, Id och Moharram bland muslimerna och julen bland de kristna.

Men även de stora politiska ledarna som Netaji Subhas Chandra Bose, Gandhi, Lenin, Marx och på senare år också Indira Gandhi hyllas flitigt i Calcutta. Nehru hävdade att Calcutta är demonstrationstågens stad. Det går knappast en dag i Calcutta utan demonstrationer och politiska möten.

"Calcutta är en döende stad", påstås det. Men det är svårt att tro. Tagore har sagt i en av sina böcker: "Calcutta rör sig i en rytm som får alla väggar och stolpar att svänga och dansa." Det gäller även i dag!

Bokmässor

Varje år organiseras jättelika bokmässor som drar till sig massor av författare, bokälskare, poeter och konstnärer. Mässorna ger dem en chans att presentera nya böcker, tidningar och tidskrifter, det organiseras poesifestivaler, författare och läsare möts. Folk i alla åldrar och från alla håll samlas vid dessa kulturevenemang.

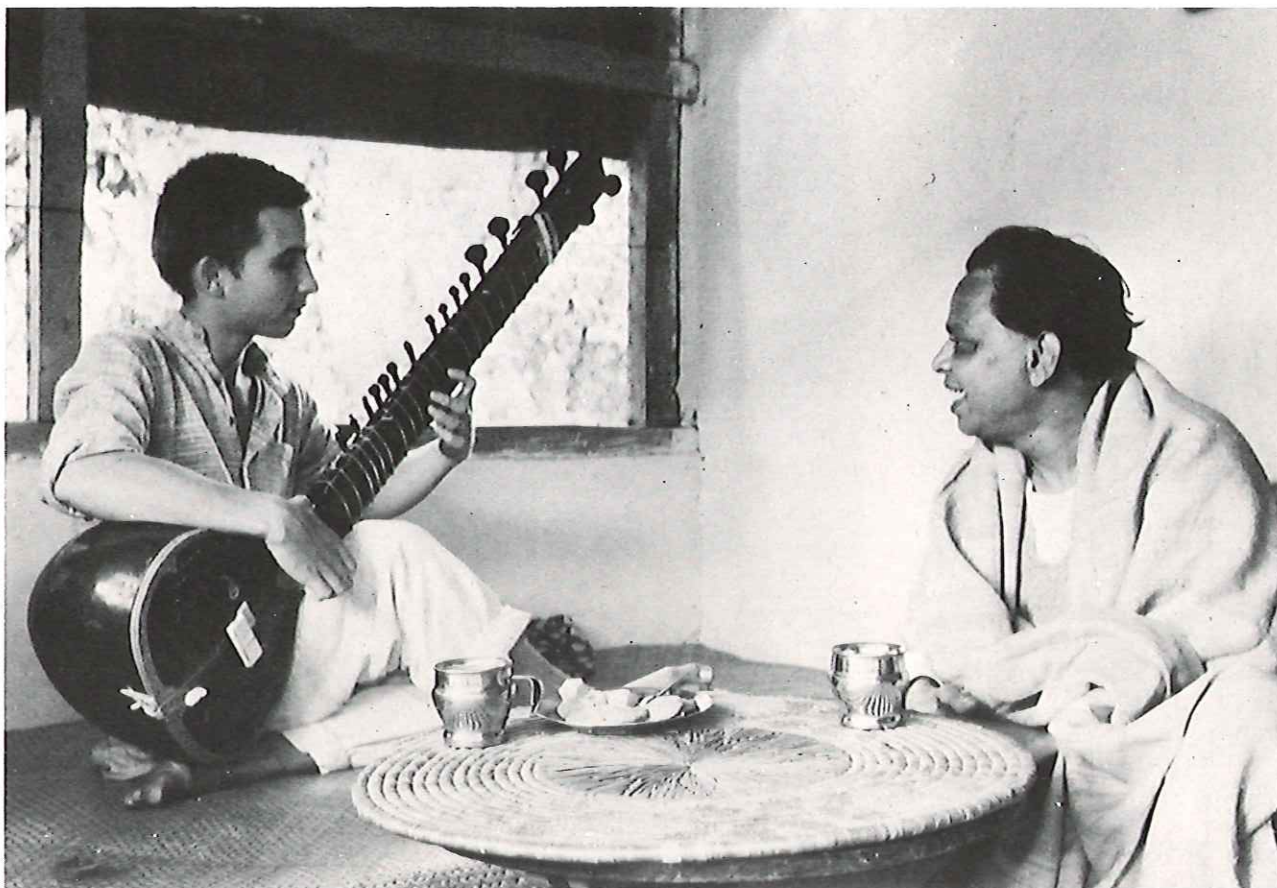
På senare år har även s k Little Magazines (jämförbara med svenska kulturtidskrifter) och gruppteater vuxit fram. De arbetar utanför etablissemangen och skiljer sig avsevärt från de konventionella tidskrifterna och teatrarna.

Deras dåliga ekonomi gör det dock många gånger svårt för dem att fullfölja sitt arbete. Många utplånas, men hela tiden kommer det fram nya grupper. På så sätt säkras en fortsatt kulturrevolution.

Journalisten Göran Frankel har avslutningsvis på ett träffsäkert sätt sammanfattat kulturens ställning i Calcutta:

"Calcutta har en befolkning ungefär lika stor som Sveriges, men härifrån publicerades förra året 732 skönlitterära tidskrifter. Våren 1985 hölls en poesifestival som besöktes av 100 000 människor. I Sverige kan inte ens Carola trumma ihop så mycket folk..."

Översättning: Amala Frankel

TITTI HADDESS-LINDAHL

Vid sidan om skolan tar Hans privata sitarlektioner för Misra Dji.

STUDERA I INDIEN

det går att få lån

Av sex barn i en syskonskara var det Hans Hadders som redan vid åtta års ålder tände rökelse i sitt rum och lyssnade till österländsk musik. I år fyller han 26 år och återvänder till Sverige efter 4 års vistelse i Indien. Då har han avlagt examen i "Four year Diploma Course" i sitar och tabla vid Tagores universitetet i Santiniketan. Detta med svenska statens goda minne, som beviljat studiemedel för dessa studier, skriver Hans' syster Titti Hadders Lindahl.

Att det blev Indien var ingen slump. Intresset för detta land med dess kultur och musik har länge funnits hos Hans och med åren växt sig starkare. Han förberedde målmedvetet under de senare åren av sin skoltid resan med stort R. Siktet var då ställt på bergen och det var också i Himalaya som han fick utstå de första dusterna av

kulturchock, hemlängtan och ensamhet.

Idag, fem år senare, är Hans en "väl-etablerad" student som under, i våra ögon, primitiva förhållanden har funnit en fungerande vardag i Santiniketan och trivs med den.

Santiniketan ligger i Väst Bengalen fyra timmars tågresa norr om Calcutta. Från början endast ett litet ashram — därav namnet som betyder "fridens boning" — dit Rabindranath Tagore i början på 1900-talet flyttade med sin familj. Idag ett expanderande samhälle med statligt universitet och växande befolkning.

Experimentalskola

Hans berättar själv om skolan:

"Indien hade under flera århundraden genomlevt flera ockupationsmaktens överhet och Tagore ville genom sin experimentalskola finna nya vägar för unga indier att återfå sin självkänsla. Detta genom att lära mer om sitt land, sina rötter, finna inspiration i naturen och glädjas åt livet i allmänhet."

Internationellt utbyte och förståelse var några andra av Tagores mål och fortfarande

de idag tar man emot utländska studenter vid universitetet.

Hans huvudämnen under de här åren har alltså varit sitar och tablaspel. Det är åtskilliga timmar som gått åt till övning av dessa svärbemästrade instrument. Dock har han också hunnit med att lära sig hindi och bengali till "husbehov" och att på sina skollov göra fantastiska resor i landet. ■

Titti Hadders Lindahl

Påven välkomnad

En djupt rörd påve besökte den 3/2 1986 moder Therasas hem för döende i Calcutta, där han hjälpte till med att dela ut mat och välsignade personer som hade dött under dagen.

Till skillnad från tidigare under besöket i Indien möttes påven i Calcutta av jublande människomassor. Omkring 100.000 personer kantade vägen från flygplatsen in till staden och många kastade blommor på den skottsäkra "popemobilen". (TT-Reuter) ■

Det var något år sedan jag första gången kom till Calcutta, eller "Cal" som staden brukar kallas. Och sedan dess har jag lyckats komma tillbaka dit ytterligare tre gånger.

Första gången tillsammans med en stor grupp danska turister. Det var en het söndag i april. Folk låg och sov i skuggan. Där rådde inget trafik kaos, och staden föreföll vara varken värre eller bättre än exempelvis Bombay. Husen var endast lägre och äldre.

Andra gången anlände jag strax efter de första monsunregnen, med flyg från Bhuvaneshwar. Gatorna låg under vatten, och taxichaufförerna krävde 100 rupier för att komma från flygplatsen ner i stan. Jag tog bussen i stället, och sattes av i hörnet Chowringhee och Park Street. Just det hörn, där det ärevördiga Asiatic Society är beläget, ett institut som precis skulle fira sitt 200-årsjubileum.

Jag fick ett rym på YWCA (KFUK) på Middleton Row. Det var här jag första gången träffade Jack Preger. Han hyrde ett litet rum på permanent basis, som han hade fyllt med medicin till sitt interimistiska gatujukhus som han driver på torget utanför.

De flesta övriga och likaledes permanenta gäster som bodde på YWCA var anglo-indier eller indiska kristna. Smarta tjejer med kontorsjobb, som alla talade engelska till vardags — t o m när de blev arga eller upphetsade.

Från Oberoi Grand till Middleton Row

Stig Toft-Madsen

Och så fanns där Moder Theresa-aktivisterna, som kom från Australien eller Sverige eller Irland. Direkt från västerlandet till en av jordens värsta städer, utan att ha sett resten av Indien. Det "normala" Indien.

Jag träffade Basil ett par dagar senare. Basil Caractus livnär sig på att göra små tjänster åt folk. Han ville nu att jag skulle göra honom en tjänst. En godhjärtad australiensare hade skickat honom en check.

På ett avsevärt belopp, tillräckligt för medicin till att kureras Basils tuberkulos, eller till att öppna en tebutik så att hans fru skulle kunna försörja sig.

Men Basil kunde inte lösa in checken. För att få öppna ett konto i en bank krävs att två kontohavare bestyrker ens identitet. Basil hade inga papper. Vittnena krävde att få hälften av pengarna för att ställa upp. Eller att få hela checkbeloppet insatt på sina egna konton...

Utan vittnen - inget konto. Utan konto — inga pengar.

Alla turister har inte övergett Calcutta. Och den som trotsar de förutfattade meningarna om staden, har rika upplevelser att vänta.

Det bekräftar Stig Toft-Madsen efter ett flertal besök i Calcutta.

Nära YWCA ligger Park Hotel, där det finns en mängd restauranger, diskotek, barserveringar och butiker med importerade varor.

Och därbakom återfinns prostitutionsområdet. (Rickshawwalla: "You want Chinese girl? B.A. girl? Naked dance?". Jag: "Är du hallick?". Rickshawwalla: "Nej, jag är rickshawwalla — businessman!".)

Och sedan följer Sudder Street, det billiga centrala hotell-kvarteret. Många hippies, en del fattiga, men en av dem miljonär. Han delade ut pengar till folk — 10 eller 20

Sevärt i Calcutta

Howrah-bron. Första mötet med staden om man anländer med tåg. Förbinder Calcutta på östra stranden av Hooghly-floden med tvillingstaden Howrah på den västra. Byggt 1943 och extremt hårt trafikerad: Bilar, bussar, rickshaws, lastbilar, oxkärror och tusentals cyklisterna och fotgängarna trängs på bron under dagtid. Stor klumpig konstruktion som helt dominerar stadsbilden.

Handdragna rickshaws. Finns inte längre på andra håll i Indien, men i Calcutta lever de kvar. Européer i Calcutta brukar anse det förnedrande att åka i rickshaw dragen av en medmänniska och undviker dem. Faktum är att regeringen delar den uppfattningen och har försökt att ersätta dem med cykelrickshaws vid flera tillfällen, dock utan att lyckas. Anledningen är motståndet från rickshawdragarna själva. En cykelrickshaw är betydligt dyrare. Skulle de handdragna förbjudas så skulle de flesta av dem bli arbetslösa. De motsätter sig således på alla sätt cykelrickshaws och har gjort det med sådant eftertryck att de förbjudits i centrala

Calcutta. Det märks därmed tydligt när man lämnar själva staden och når ut till förstäder, då försvinner de handdragna och ersätts plötsligt av cykelrickshaws.

Dalhousie Square. Några kvarter från Howrah-bron. Calcuttas hjärta, nu omdöpt till BBD Bag. Här finner man Writers Building, en stor röd tegelbyggnad som uppfördes 1780. East India Companys administration höll till här, senare övertog brittiska statens tjänstemän byggnaden för att vid självständigheten ge plats åt delstatsregeringens byråkrati. Vid södra sidan av Dalhousie Square ligger St. John's Church, byggd 1784, där man hittar ett gravmonument över stadens grundare, Job Charnock, som fortfarande är väl ihågkommen i Calcutta. Hemma i England är han helt bortglömd. Liksom de två nämnda byggnaderna är de flesta av Calcuttas mer imponerande fasader från den tid då Calcutta var huvudstad. Ett annat exempel är huvudpostkontoret vid Dalhousie Square. Här låg en gång det ursprungliga Fort William och inne på posten finns en skylt som på-

pekar detta. Det fanns även en skylt som märkte ut den exakta platsen för det Svarta Hålet, men efter självständigheten togs den bort.

Maidan. Det nya Fort William ligger söderut från Dalhousie Square. Efter erövringen 1756 bestämde sig britterna för att förbättra stadens försvar. Det nya fortet kostade två miljoner pund, en oerhörd summa på den tiden. I likhet med så många andra militäretgifter är det tvivelaktigt om det var värt pengarna, eftersom det aldrig avlossades ett enda skott från fortet. Dess baksida skyddas av Hooghly-floden och för att få fri sikt åt framsidan lät man riva alla byggnader där. På så sätt skapades det stora grönområdet, *maidan*, Calcuttas gröna lunga. Här finns fotbollsplaner, tennisbanor och en hästkapploppsbana, men framförallt stora områden med grönt gräs där Calcutta-borna går på promenad, flyger med drakar, läser poesi och håller politiska tal och demonstrationer, vilka är mycket vanliga i Calcutta.

Victoria Memorial. I södra ändan av *maidan* ligger Victoria Memorial, som blandar mogularkitektur med kolonialt 1800-tal. Det uppfördes 1921 och hör nog till de minst lyckade imitationerna av Taj Mahal. Idag fungerar det som museum med föremål som berättar om det brittiska imperiet. I andra ändan av *maidan* står ett monument som också blandar olika stilar. Ochterlony Monument är en blandning av egyptisk, syrisk och turkisk byggnadskonst. Det uppfördes 1828 för att hedra Sir David Ochterlony, som införlivade Nepal i den brittiska intressesfären och levde med sina tretton indiska hustrur i Calcutta. Monumentet har nu getts ett nytt namn, Sahid Minar, men i likhet med så många andra ändringar till indiska namn har det inte slagit igenom i dagligt tal; man använder fortfarande de gamla brittiska namnen. Från toppen av monumentet har man en fin utsikt över Calcutta, men man måste få polisens tillstånd för att klättra upp. Polisen använder själva tornet för att hålla ett öga på demonstrationer och möten som hålls på *maidan*.

rupier till var och en som ställt sig i kö.

Det finns också konstnärligt folk: Den burmesiske laman, som hade uppträtt för dussintals västerlänningar i parken och erfor deras odelade begeistring.

I samma område Nationalmuséet (på bengali "jadu ghar" — det magiska huset), Indiens antropologiska undersökning, och så bakom dessa Hotel Oberoi Grand. 775 rupier per natt för ett enkelrum, och tillgång till diskoteket för de allra smartaste av Cal's ungdomar.

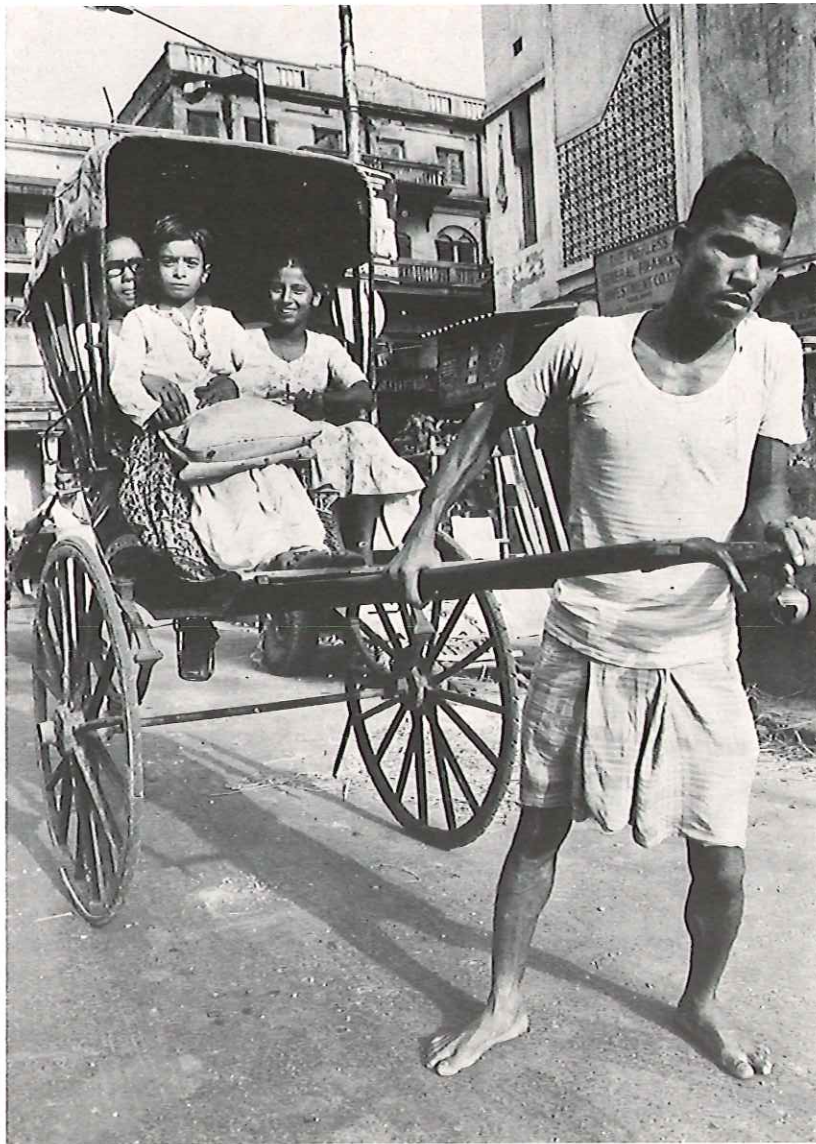
Det hela var en del av Basils territorium. Här kunde han tjäna fem eller tio rupier per dag, om han var lyckosam.

Jag återvände till Cal i augusti, på väg hem från Dhaka. Nu bara i flygplatsen. Den är byggd för att klara mängder av resenärer, men kapaciteten utnyttjas inte. Det kommer inte längre många internationella flyg, och nu har t o m SAS fina Köpenhamn-Calcutta förbindelse lagts ner.

I slutet av oktober kom jag tillbaka ännu en gång. Nu hade jag själv drabbats av tuberkulos, och jag för ned och besökte Jack Preger. Han trodde inte att jag hade tuberkulos — jag såg frisk ut i jämförelse med hans patienter. Några av dessa hade kommit till fots från Bangladesh.

Tjejerna på YWCA fanns fortfarande kvar under övervakning av en föreståndare. Men de flesta Moder Theresa-frivilliga hade kastats ut ur Indien. De hade inga arbetsvisum och (påstås det) kommunisterna tål inte att andra hjälper de fattiga.

Basil? Jodå, han dök upp titt som tätt. Nu har det gått ett år sedan dess. Min tuberkulos är kurerad. Gud vet hur det gått med Basil. ■

HELGE RUBIN

Indian Museum. Chowringhee Road (numera J Nehru Road) löper längs *maidan*. Här ligger restauranger, affärer, hotell, biografier och Indian Museum, det äldsta muséet i Indien. Populärt kallas muséet för *jadu ghar*, vilket betyder "det magiska huset". Det öppnades 1878 och är uppdelat i sex avdelningar, av vilka den arkeologiska är den mest intressanta. Den innehåller bl a en utskött samling indisk skulptur. Av speciellt intresse är den stenurna som tros ha innehållit Buddhas aska och som gravsattes vid en stupa nära Kapilavasthu, Buddhas hemstad. En inskription på magadhi-språk pryder urnan och är förmodligen den äldsta inskription man funnit i Indien.

Kalitemplet. Om man fortsätter Chowringhee neråt når man de södra och nyare delarna av Calcutta och de mer välbesuttna,

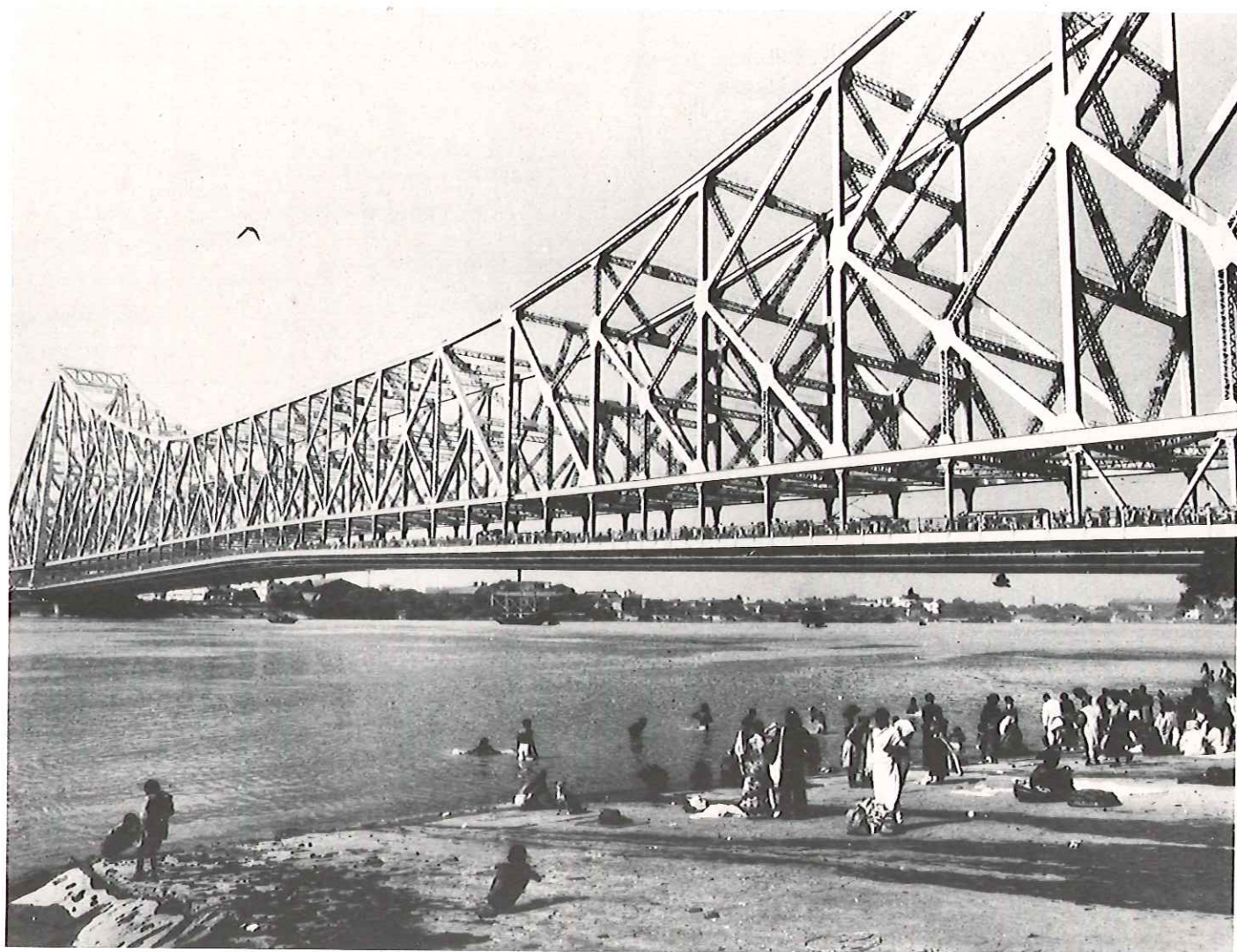
som ännu inte flyttat ut i någon av de mer fashionabla förorterna som Alipore, har sina våningar. Längre söderut ligger det berömda Kali-templet som antas ha givit namn åt Calcutta. Det nuvarande templet, byggt under 1800-talet, är i sig inte av större intresse, men det är en upplevelse att besöka platsen. Besökare tillåts, det är bara att följa med strömmen över tempelgården och in i helgedomen, ett litet kvadratisk rum med en Kali-skulptur. De troende defilerar förbi och ger sina offergåvor till prästen och mottar i gengäld en klunk heligt vatten. På morgonen offras getter till gudinnan på tempelområdet. Besökare tillåts även då, men det är förbjudet att fotografera. Tempelmyndigheterna menar att djuroffer kan sprida en negativ bild av hinduismen. Getens ben binds samman och dess huvud placeras på offerbrådan och huggs av med ett svärd. Man använder samma typ av böjt svärd

som man ser Kali avbildad med. De djupt troende doppar fingrarna i det varma blodet och målar ett märke i pannan. För detta betalar de en avgift på 50 paisa.

Bakom Kali-templet ligger likbränningsplatsen. Askan från de brända kropparna kastas i Adi Ganga-floden, som flyter förbi templet. Adi Ganga betyder "den ursprungliga ganges", men den liknar mer en kanal än en flod. Den är bara några meter bred och fylld med smutsigt, nästan svart vatten, som flyter ut i Hooghly. Prästerna hävdar att detta är Ganges ursprungliga fåra och mynning. Ganges har bytt sitt lopp flera gånger under historien och mynnar nu ut i Bangladesh. Prästernas åsikter togs tydligen inte på allvar, men arkeologiska utgrävningar har resulterat i att man funnit spår efter flera tusen år gamla Brahman-bosättningar längs Adi Ganga, så prästerna kan mycket väl ha rätt.

Inte långt norrut från Kalitemplet ligger National Library, i den byggnad som tidigare var den brittiske vicekungens residens. Biblioteket är Indiens största och hyser mer än en miljon volymer. I närheten ligger Calcutta Zoo, vars mest kända innevärdare är en albino-tiger.

Marble Palace. Calcuttas äldre delar finner man norr om Dalhousie Square. Om man promenerar uppför Chittaranjan Avenue så är den första mer iögonfallande byggnaden man stöter på Nakhoda-moskén, Calcuttas största som rymmer tio tusen personer. Längre upp längs avenyn möter man de slitna rikemanshusen som tidigare beboddes av rika indiska köpmän och byråkrater. Nu är det vanliga lägenheter till största delen. De rika bor på annan ort, men det var dessa en gång så ståtliga hus som gav upp-

BÖRJE TOBIASSON

hov till Calcuttas epitet "Palatsens stad". Det mest imponerande av dessa rikemanshus och ett av de få som inte låtit förfalla är Marble Palace, som ligger vid en av de många gränder som leder ut till avenyn. Det är öppet varje dag från 10 till 5 och det är gratis inträde. När man väl passerat genom grinden så lämnar man den stömmiga, smutsiga staden och befinner sig med ens i en stor trädgård där ett palatsliknande hus ligger inbäddat. Det är som att komma till en annan värld.

Trädgården är fylld med exotiska träd, buskar och blommor. Statyer står utställda, och promenerar man på en av grusgångarna kommer man till ett litet zoo fyllt av fåglar från världens alla hörn.

Innan man går in i palatset tar man av sig skorna. Väl inne befinner man sig i något som liknar en blandning av antikvitetshandel, herrgårdsgemak och lump-

bod. De eleganta rummen, korridorerna och trapporna är fyllda av allehanda kuriosa, prydnadsaker, konst och skräp. Här finns allt från en gipsstaty av drottning Victoria i naturlig storlek till eleganta marmorbord, speglar från Venedig, svärd från Toledo, uppstoppade fåglar under glas, målningar av Reynolds, Murillo, Titian och Rubens tillsammans med verk av konstnärer som aldrig lär riskera att gå till historien. Här är ingen ordning; alla prylar verkar ha ställts där det för tillfället fanns plats. Man överväldigas av denna saliga blandning av vackra och löjeväckande föremål.

Marble Palace är den rika Mullick-familjens hem. Familjens anfader, Raja Rajendra Mullick, skapade sin förmögenhet i början av 1800-talet och föreskrev i sitt testamente att alla föremål som han samlat ihop under sin levnad skulle göras tillgängliga för allmänhetens ögon. Famil-

jen bor fortfarande i huset. Det beräknas dessutom att 4000 människor dagligen här ges ett gratis mål av familjen. Marble Palace liknar inte något annat och bör inte missas.

Jain-tempel. Längre norrut, på Raja Dinendra Street, ligger ett jain-tempel som i likhet med Kalitemplet är byggt under 1800-talet. Det uppfördes av en rik köpman och är om inte annat ett bevis på hur inflytelserika de invandrande köpmannafamiljerna från Rajasthan och Gujarat är i Calcutta. Marwaris är det namn de går under, en beteckning som ofta fått en negativ laddad betydelse. Ursprungligen är namnet bara en beteckning på köpmän från distriktet Marwar i Rajasthan. Templet är rikt utsmyckat med marmor och ädla stenar och till stilen mer burmesiskt än indiskt. För jainisterna är allt liv heligt och därför är tempelområdet fyllt

av herrelösa, tiggande hundar, som här funnit en fristad. Dammarna framför templet är så fulla med fisk att de knappast har plats att röra sig. I likhet med Marble Palace bjuder det besökaren på en egenartad upplevelse.

Dakhineswar. I närheten av Calcutta finns också några platser värda ett besök, t ex Dakhineswar-templet strax norr om staden. Under senare delen av 1800-talet tjänstgjorde här Ramakrishna, en av det moderna Indiens mer kända heliga män. Värt ett besök är också de botaniska trädgårdarna vid Hooghly-floden. Här kan man beskåda mer än 30 000 olika växter, men det mest imponerande är det enormt stora banyan-trädet, som täcker en yta stor som ett normalt stadskvarter med sina 600 kraftiga rötter. ■

William Smith

Även publicerat i "Indien — en handbok" (Liber Forlag)